

საპოლიტიკო, სამეცნიერო და სალიტერატურო ნახატებიანი გაზეთი გაეშალა ყოველ კვირა დღს

№ 52

დ ე მ ბ ე რ ი 15 1896 წ.

№ 52

შინაარსი: მართებლობის მიერ გამოცხადება.—ორი ახალი წრე ც—ო.—სხვა-და-სხვა ამბავი.—სად არის სამშობლო ვაჩისა? პ, ჭ—ია.—ბ—ს.—ლექსი დღეუ მიგრელისა.—შენიშენა ფოთ ს შიმაგალ უფასო სამკითხველო-ბიბლიოთეკაზე თ. კი-კვაძესი.—ჩვენებური ფაუსტი; ლექსი ბ. დავითაშვილისა.—ვაჟა-ფშაველას პოეზია, (დას:სრული) ი. ნაკაშიძისა.—უცხოეთიდან: სოფელი და სასოფლო სკოლა გერმანიაში, (შემდეგი) საზღვარგარეთელისა.—უცხოეთის ამბები და განცხადებანი.

„კეველის“ უკანასკნელი (52) ნომერი გამოვა შობა დღეს.

მართებლობის მიერ გამოცხადება.

(„Правит. Вѣст.“ № 215).

ილი ხნიდან რუსეთის სახელმწიფოს უნივერსიტეტებში სტუდენტები აღგენენ წრეებს. წარმომადგენელნი ერთი რომელიმე გიმნაზიისა ან ეროვნებისა ცალ-ცალკე აღგენდენ წრეებს უნივერსიტეტში. ახალი შესულები უნივერსიტეტებში ეძებდენ თავიანთ უფროს ამხანაგებს გიმნაზიებიდან, თავის თანამემამულეთ (земляковъ) და მიემხრობოდენ იმათ წრეს (землячеству¹), რომელსაც ჩვეულებრივით თავისი შესაფერი სახელი ერქვა, მაგ., „რიაზანის წრე“ (рязанское землячество); ორლოვის, ციმბირის, უკრაინის, საქართველოს და სხვ. ამ წრეებს თავდაპირველათ მხოლოდ მატერიალური დახმარება ჰქონდათ მხედველობაში და ამ მიზნით აარსებდენ

კასებს, მართედენ ხელის-მოწერას, ლატარიებს, სალამოებს და შეკრავილ ფულს ან სესხათ აძლევდენ თავიანთ ღარიბ ამხანაგებს ან და ისე ეწეოდენ. რამდენსამე ხანს შემდეგ, ზოგიერთ უნივერსიტეტებში წრეებმა გააჯაროვეს თავისი პროგრამა, ე. ი. მატერიალურ დახმარებას გარდა ხელი მიჰყვეს თვით-განვითარებასაც. გაჩნდენ „თვით განვითარების წრეები“; ხსენებულ ნიადაგზე ზოგიერთ წრეებმა ცალმხრივი მიმართულება გამოიჩინეს მით, რამ განსაკუთრებით სოციოლოგიის და ახალ პოლიტიკურ-ეკონომიური თეორიების შესწავლას მოანდომეს თავის ძალ-ღონე. ყველა ამ მიმართულების წრეებმა ცოტა ხანში მიპარტეს თანამედროვე რევოლუციონურ მოძღვრებათა შესწავლას, ცენზურის მიერ აკრძალულ თხზულებათა ფარულათ დაბეჭდილ წიგნების კითხვას და შემდეგში, ცოტათ თუ ბევრათ თითონაც იწყეს თანაგრძნობის გამოცხადება რევოლუციონურ მოძრაობისადმი, შემწეობის აღმოჩენა პოლიტიკურ ტუსადთა და ციმბირში გაკზენილთა სასარგებლოთ („красный крестъ партыи народной во-

1) სიტყვა „землячество“-ს ქართულ ენაზე ჩვენ ვერ გამოკუნასეთ სხვა შესაფერი ტერმინი გარდა „წრისა“.

ლი*) და ბოლოს ამ წრეების წევრები გახდნენ ნამდელი რევოლუციონერებათ.

ამ ხანებში წრეების სახსრის გასაძლიერებლათ დაიბადა ის აზრი, რომ ცალკე ჯგუფთა საშუალებანი შეეერთებიათ ერთ საზოგადო კასაში, რომელიც უნდა ეწარმოებინა წრეებისაგან არჩეულ დებუტატთა გამგეობას და რომელსაც უნდა დაემკაყოფილებია წრეების წევრთა მოთხოვნებიანი და დაეცვა სტუდენტების საერთო ინტერესები.

ამ საფუძველზე მეოთხმოცე წლების მიწურულში მოსკოვის უნივერსიტეტში შედგა ეგრეთ წოდებული „ცენტრალური კა“ა“, რომელშიაც მონაწილეობა მიიღო არსებულ წრეების უმეტესობამ, და ამასთანავე იმ დებუტატებმა, რომლებიც მოწოდებული იყვნენ კასის გამგეებათ, მიითვისეს უფლება სტუდენტების საერთო საქმეებში ჩარევისა და აქსაქმეების ასე თუ ისე გადაწყვეტისა. ახლო ხანში ცენტრალურ კასასთან დაარსდა „სტუდენტების სამსჯავრო“ (студенческий суд), რომელმაც დაიწყო თავის ნებით სხვა-და-სხვა საექვო საქმეების გარჩევა აზა მარტო სტუდენტებს შორის (ეინც მათში სტუდენტის სახელის გამტები გამოდგება, იმათი უნივერსიტეტიდან დათხოვნა), არამედ იმან მიითვისა პროფესორების და უფროსების მოქმედების გიკიცხვა და ამ განაჩენთა ცალკე გამოქვეყნება.

ამ რამდენსამე წლის წინეთ ცენტრალურსა კასამ თავის ალაგი დაუთმო სტუდენტების საერთო დაწესებულებას, რომელმაც მიითვისა „მოკავშირე წრეთა შეერთებული რჩევის“ („союзный советъ стъединенныхъ землячествъ“) სახელი. პირველათ ამ დაწესებულებას შეუერთდა 24 წრე; დღეს კი „შეერთებულ რჩევაში“ ირიცხება 45 წრე 1,500 სტუდენტებითურთ; ეს რიცხვი ნახევარზე ცოტა ნაკლება მოსკოკოვის უნივერსიტეტის სტუდენტების საერთო რიცხვზე.

„მოკავშირე წრეთა შეერთებულ რჩევის“ უპყრია თავის ხელში სტუდენტების ყაველგვარი საერთო და საზოგადო საქმეების მართვა-გამგეობა, თელის თავის თავს მთელ მოსკოვის სტუდენტობის წადილთა გამომთქმელათ და ითვისებს სტუდენტების ხელმძღვანელობის უფლებას ყოველ გვარ კითხვებში არა მარტო უნივერსიტეტის და საზოგადოებრივი ცხოვრების შესახებ, არამედ სახელმწიფო საქმეებშიაც.

ამაირათ „შეერთებული რჩევა“, თავის ნებით, როცა უნდა ააღვლევს და როცა უნდა დააწყარებს უნივერსიტეტს, რამდენიმე წლის წინათ, „შეერთებულმა რჩევამ“, იცნო რა ერთი პროფესორის მოქმედება თავის მიმართულების და შეხედულების შე-

უსაბამოთ, გაუგზავნა მას თავის განაჩენი, რომ მას კათედრისთვის თავი დაენებებია; ტულონის დღესასწაულობის დროს, „შეერთებულმა რჩევამ“, მოულო სტუდენტობის სახელით, საურანგეთის სტუდენტებს განუცხადა „ზიზღი თავისუფალი ერისაგან მონური მორჩილების გამო თვით-მპყრობელობითი რეჟიმის (წეს-წყობილების) წარმომადგენელთა წინაშე“. 1894 წლის დასასრულს და 1895 წლის დასაწყისს, „შეერთებულმა რჩევამ“ აგიტაცია მოახდინა არა მარტო მოსკოვის სტუდენტებს შორის, არამედ თავის წარმომადგენლების საშუალებით, სხვა საუნივერსიტეტო ქალაქებშიაც, რომ მართვან ხელმწიფეს თხოვნა: 1) დაეწადელი საუნივერსიტეტო წესდების გაუქმების შესახებ და 1863 წლის წესდების ხელახლათ შემოღებაზე, 2) უნივერსიტეტში ქალების მიღებაზე, 3) ინსპექციის გაუქმებაზე, 4) სწავლების თავისუფლებაზე, 5) რომ სტუდენტები ემორჩილებოდნენ მხოლოდ უნივერსიტეტის სამსჯავროს და სხვ. „შეერთებული რჩევის მიერ“ გამოწვეულმა აღვლევამ სტუდენტებს შორის, აიძულა აღმინისტრაცია მიეღო უფრო სასტიკი ზომები ამ საიღუმლო წრის წინააღმდეგ, რის გამო 1895 წლის დასაწყისში კრების დროს დაატუსაღეს მთელი „შეერთებული რჩევა“. აქ გამოირკვა ამ საზოგადოების ორგანიზაცია, რომელიც სტუდენტებს საერთო საქმეებს გარდა, პოლიტიკურ ხასიათის კითხვებსაც მისდევს, რომლებსაც არავითარი კავშირი არა აქვთ უნივერსიტეტის საქმეებთან.

წლევანდელ აკადემიურ წლის დასაწყისში, ხელახლა შემდგარმა „შეერთებულმა რჩევამ“ შეარჩია დრო არეულობის მოსახდენათ მოსკოვის უნივერსიტეტში და შემდეგ სხვა უნივერსიტეტებშიაც განაზრახა არეულობის გამოწვევა, რადგან სტუდენტებს ამრასათვის საკმარისი საფუძველი არ ჰქონდათ, „შეერთებულმა რჩევამ“ საერთო პროტესტის მიზეზათ წამაყენა სამკურნალო ფაკულტეტზე ერთი პროფესორის დანიშნვა, რომელიც სტუდენტებს არ უყვარდათ. პირველათ ეს საბაზი უარ ჰყვეს წრეებმა, მაგრამ შემდეგ კრებაზე გადაწყვეტეს არეულობის მოხდენა 90 ზმის უმეტესობით. მაგრამ მიუხედავათ ამ გადაწყვეტილებისა, სტუდენტობის უმრავლესობა, რომელიც „მოკავშირე წრეთა“ რიცხვში არ ითვლება, არ დაეთანხმა არეულობის გამოწვევას ასე მცირე მიზეზთ, და წეს-რიგის დარღვევა აღარ მომხდარა, გარდა იმისა, რომ ზოგიერთი სტუდენტები ხსენებული პროფესორის ლექციების დროს სტვენით და ხმაურობით გამოდიოდნენ საკითხავი დარბაზიდან.

უნდა აღვნიშნოთ აქ, რომ „შეერთებულ რჩე-

ვას, რომელიც იცავს სტუდენტების ღირსებას, სრულებითაც არ დაუტოვებია უყურადღებოთ თავის „საზოგადოებრივი მოვალეობანი“; და მიიღო თუ არა ცნობა მუშების გაფიცვის შესახებ ერთ კოსტრომის ფაბრიკაში, მაშინვე მიმართა მაწოდებით სტუდენტებს, რომ გაფიცულებს შემწეობა აღმოუჩინოთ. ქუდი, რომელშიაც ჩადებული იყო მოწოდება, ლექციის დროს გადადიოდა ერთი სტუდენტის ხელიდან მეორე სტუდენტის ხელში, შემწეობის შესაკრფათ, და ამას გარდა ორმა წრემ გამოიღეს ამ საქმისათვის 170 მანეთი.

ნამდვილი აზრის შესადგენათ „შეერთებული რჩევის“ ორგანიზაციის მიზანზე, სასარგებლო იქნება მოციყვანოთ „მოსკოვის მოკვეთარე წრეთა შეერთებული რჩევის“ მოწოდება ამ წლის 21 ოქტომბრიდან.

I. შეერთებული რჩევა ფიქრობს, რომ წრეების გაშინის უმთავრესი მიზანი უნდა იყოს შენდობის მომსახურება პოლიტიკურ მოღვაწეობისათვის.

II. შეერთებული რჩევის აზრით, წესიერათ მოწეობად წინააღმდეგობას (პროტესტს) რეაქციის წინააღმდეგ, რომელიც თან-და-თან ძლიერდება, ექნება დიდი აღმსრულებლობითი მნიშვნელობა.

III. შეერთებული რჩევა პროფესორ X-თან შეკითხვას საკმარის საშუალო თვალის არეულობის მოსახდენათ, რომ ამით უმძობლოს თანამედროვე საუნივერსიტეტო მმართველობას, რომელიც სასულმწიფოს საზოგადო პოლიტიკის ერთ გრძელ მოკლეხანა შეადგენს; ეს არეულობა უნდა გავრცელდეს სხვა ქალაქების სტუდენტობაშიც, სადაც კი სტუდენტების წრეები არსებობენ.

IV. შეერთებული რჩევა თხოვს წრეებს და სხვა უნივერსიტეტებს შექმნან კითხვებზე პასუხი მისტან:

1) უერთდებიან თუ არა წრეები და უნივერსიტეტები შეერთებული რჩევის აზრს, რომ ამ კამათ საჭიროა აშკარათ წინააღმდეგობის განცხადება უნივერსიტეტების საერთო მმართველობის წინააღმდეგ და ამასათვის დასასრულეულ პროფესორთან შეკითხვებით სატყუბლობა.

2) თუ შეერთდებიან, აღდევენ თუ არა შეერთებულ რჩევას უფლებას პროფესორის შედგენისა და მოთხოვნათ პროტესტის შექმნა.

3) თანამდინი არიან, თუ არა, რომ დაქმნებილიან იმ მოქმედების პროტესტის, რომელსაც შეიქმნება შეერთებული რჩევა მის შემდეგ, რომელსაც დაკითხვებ წრეებს და სხვა უნივერსიტეტებს?

V. ის წრეები, რომლებიც თავის პასუხს არ გაუგზავნიან შეერთებულ რჩევას 5 ნოემბრამდე, უნდა დაქმნებილიან საზოგადო გადაწყვეტილებას.

VI. თითოეულმა წრემ უნდა წარადგინოს სტატისტიკური ცნობები იმ პირთა, რომლებიც მიიღებენ შეერთებულ რჩევის მიერ წარმოდგენილ წინადადებას.

„გამოთქმულ წინადადებათ სასარგებლოთ შეერთებული რჩევა საჭიროთ თვალის შემდეგი საშუალები მოიყვანოს“:

„თანამედროვე უნივერსიტეტის მმართველობა მხოლოთ სახელმწიფოს პოლიტიკის სულ მცირეთ გამომახტველ ერთი მოვლენათაგანია. უნივერსიტეტის მთავრობის ძალადობის და თვითნებობის წინააღმდეგ ბრძოლის დროს, სტუდენტობა გაიწვრთნება და მოემზადება პოლიტიკური ბრძოლისთვის სახელმწიფოს საზოგადო წესწყობილობასთან. რეაქციონულ პრინციპების სისტემატიურ მოციყვანას უნივერსიტეტის ცხოვრებაში მართებლობის მხრით თან-მოყვანა პროფესორების სრული გარყვნა და სტუდენტობაში საკუთარი ღირსების დაცემა... არეულობანი, საზოგადოებრივ ნიადაგზე დაყენებულნი, ააღვლენენ სტუდენტობას და გამოიწვევენ საუკეთესო ელემენტებს აქტიურ მოქმედებისათვის, რადგანაც იმათთვის წინააღმდეგობის მნიშვნელობა ცხადი საქმე იქნება. ამნაირი მოქმედებით სტუდენტობა დაანახვებს ყველას, რომ დაუსჯელათ მისი შეყურაცხყოფა შეუძლებელია და იმის მოთმენასაც აქვს სახლგარი. შემთხვევა პროფესორ X-თან საკმარის მიზეზათ ჩიოთელება სტუდენტების საერთო მოძრაობისათვის“.

რადგან „შეერთებული რჩევის მიერ“ წამოყენებულ შემთხვევის მიზეზით არეულობა აღარ მოხდა, ამიტომ ხსენებულმა საზოგადოებამ არეულობის გამოსაწვევათ მიმართა სხვა ზომას, სახელდაზ პოლიტიკური ხასიათის დემონსტრაციის მოხდენას ქუჩაში და რადგან აღმინისტრაციის მხრით ეს გამოიწვევს სასტუკ ზომებს, მაშინ დაწარჩინი სტუდენტებიც იძულებული შეიქნებიან არეულობაში მონაწილეობა მიიღონ. ამ მიზნით აირჩიეს ხოდინის მინდორზე უბედურ შემთხვევის ნახეარა წლის შესრულების დღე. „შეერთებულმა რჩევამ“ გაუგზავნა სტუდენტებს მოწოდება, რათა ეს უყანასკენლი 18 ნოემბერს შეკროვენ ვაგანკოვის სასაფლაოზე დაღუპულებისთვის პანაშვილის გადასახდელთ, და რჩევის დასწრებით, როგორც ამზებს მოწოდება 14 ნოემბრიდან, „გამოეუცხადლოთ ერთი მხრით თანაგრძნობა აღმინისტრაციის დაუღვერობის მსხვერპლთ, და მეორე მხრით, — წინააღმდეგობას გაუწვეთ თანამედროვე წესწყობილებას, რომელიც შესაძლებელია ხდის ამ ნაირ უბედურ ფაქტების მოხდენას.

„შეერთებული რჩევის“ განზრახვამ დემონსტრაციის მოსახდენათ უნივერსიტეტის გარეთ გამოიწვია აღმინისტრაციის განკარგულება, რომ ამ საიდუმლო

წრის ყველა წევრი, რიცხვით 56 კაცი, დატყვევებინათ, რომლებსაც განხრევის დროს, 16 და 17 ნოემბერს, უპოვეს მრავალი ნივთიერი საბუთი, რომელიც ნათლათ ხდის იმ გარემოებას, რომ ისინი „შეერთებული რჩევის“ წევრნი არიან. ამგვარ საბუთებს გარდა, მრავალ იმათაგან უპოვეს სხვაგვარი საბუთებიც, რომლებიც ენებიან იმ რევოლუციონერულ საზოგადოების მოქმედებას, რომელსაც „მუშათა კავშირი“ ჰქვია, და აგრეთვე უპოვეს სხვა საიდუმლო გამოცემანიც. მაგრამ მიუხედავად ამისა, რომ „შეერთებული რჩევის“ წევრნი დატყვევებულნი იქმენ, 18 ნოემბერს, დილით, სტუდენტობის ერთი ნაწილი, რიცხვით 500 კაცამდის, აღელვებული ზევით მოხსენებული მოწოდებით, გაემართენ ვაკანკოვის სასაფლაოსკენ. მაგრამ პრესნენსკის კარებთან პოლიციამ შეაჩერა. სტუდენტებმა დაშლაზე უარი განაცხადეს და ისევ უნივერსიტეტისაკენ დაბრუნდნენ. უნივერსიტეტის ახლოს მათ შეუერთდნენ ის სტუდენტები, რომლებიც უნივერსიტეტის კარებთან იყვნენ გაჩერებული და აგრეთვე ისინი, ვინც უნივერსიტეტიდან გამოდიოდნენ. რადგან შინ დაბრუნებაზე სტუდენტებმა უარი განაცხადეს, ისინი წაიყვანეს უნივერსიტეტის ახლო მდებარე მანქანში, სადაც დემონსტრაციის ყველა მონაწილე ჩაწვრილ იქმნა და შემდეგ გაათავისუფლეს ყველა, გარდა 36 კაცისა, რომლებიც არეულობაში მეთაურობდნენ და ამხანაგებს აქეზებდნენ. სტუდენტებს გარდა იქ აღმოჩნდა რამდენიმე საქალბო კურსების მსმენელი და იმნაირი პირნი, რომლებიც უნივერსიტეტში არ იმყოფებიან.

19 ნოემბერს უნივერსიტეტში შეიკრიბა 400 კაცზე მეტი სტუდენტი, რომლებმაც გაუგზავნეს რექტორს 20 დებუტატი დატყვევებულ ამხანაგების გათავისუფლების მოსათხოვათ. რექტორმა არ მიიღო დებუტატები, იმ მიზეზით, რომ კრებები და საერთო თხოვნები უნივერსიტეტის წესდების ძალით აკრძალული არიან; ამის მიუხედავად სტუდენტების წარმომადგენელნი ძალათ შევიდნენ რექტორთან, მაგრამ რექტორმა არ მოუსმინა მათ და დიდი ხოვა. შემდეგ რექტორი გავდა გარეთ და სტუდენტებს თხოვდა, რომ შინ წასულიყვნენ; სტუდენტობის უმრავლესობა არ დემოჩრილა ამას. ამიტომ უნივერსიტეტის მთავრობა იძულებულ შეიქმნა პოლიციის დახმარებით თვის მემართა ურჩი სტუდენტების დასატყვევებლათ; პოლიცია შევიდა უნივერსიტეტში და ვინც კრებაში მონაწილეობას იღებდა წაიყვანა მანქანში, სადაც ჩაწვრილ იქმნა 403 კაცი, რომლებიც შემდეგ სატუსალოში გაგზავნეს.

20 და 22 ნოემბერს უნივერსიტეტში ხელახლა მოხდა ძლიერ აღელვებული კრებები, რომლებშიაც

მონაწილეობის მიმღებთ, უნივერსიტეტის მთავრობის თხოვნით, პოლიცია იჭერდა. პირველ დღეს (20 ნოემბერს) დატყვევეს 206 კაცი და მეორეს დღეს — 66. დატყვევებულთა საერთო რიცხვისაგან (711 კაცი), ზოგიერთებმა მიიქციეს აღმინისტრაციის და უნივერსიტეტის მთავრობის განსაკუთრებით ყურადღება, როგორც არეულობის მოთავეებმა და ხელმძღვანელებმა, რის გამო საქმე იმათ შესახებ და აგრეთვე 17 ნოემბერს „შეერთებული რჩევის“ დატყვევებულ წევრების შესახებაც უნდა განიჩნეს 32—36 მუხლის ძალით (უმადლესათ დამტყვევებული წესდება სახელმწიფო წესწყობილების და საზოგადოებრივი მშვიდობიანობის დაცვის შესახებ). დანარჩენი 662 სტუდენტის დანაშაულობა გაიჩნა უნივერსიტეტის სამსჯავროს მიერ, რომელმაც, ვაკყო რა ისინი სამ კატეგორიათ (ნაწილათ), დაადგინა:

„1) პირველი კატეგორიის სტუდენტები, რიცხვით 26 კაცი, რომლებიც ხსენებულ კრებებში უფრო მხურვალე მონაწილეობას იღებდნენ ან წინეთაც იყვნენ შემჩნეულნი უნივერსიტეტში, დათხოვილ იქმნან უნივერსიტეტიდან იმ უფლებით, რომ მომავალი აკადემიური წლიდან ნება ექნებათ სხვა უნივერსიტეტში შევიდნენ; 2) მეორე კატეგორიის სტუდენტები, რიცხვით 175 კაცი, რომლებმაც ორჯელ მიიღეს მონაწილეობა კრებებში, ამნაირათვე დაისჯონ, — და 3) მესამე კატეგორიის სტუდენტები, რიცხვით 461 კაცი, რომლებმაც მხოლოდ ერთხელ მიიღეს მონაწილეობა კრებებში, დათხოვილ იქმნან უნივერსიტეტიდან იმ უფლებით, რომ მომავალ სამოსწავლო წლიდან ისევ იქმნან მიღებულნი“.

შემდეგ სახალხო განათლების მინისტრმა შეუმცირა სასჯელი მეორე და მესამე კატეგორიის სტუდენტებს მით, რომ 25, 26 და 27 ნოემბერს ისინი გამოშვებული იქმენ ციხიდან, რიცხვით 636 კაცი.

„შეერთებულმა რჩევამ“ მარტო მოსკოვის უნივერსიტეტში არ იქმარა არეულობის მოხდენა, მან გაგზავნა თავის დღევანდები სხვა უნივერსიტეტებში და აგრეთვე გაიტაცა თავის მაგალითით მოსკოვის საიმპერატორო ტენიკურ სასწავლებლის მსმენელიც. მრავალ უნივერსიტეტებში კა მაღალ სასწავლებლებში ამ დროს განმავლობაში სტუდენტები იკრიბებოდნენ, რომ გაეჩინათ მოსკოვის „შეერთებული რჩევის“ წინადადება იმ კითხვის შესახებ, საჭიროა თუ არა სტუდენტების საყოველთაო არეულობის მოხდენა, რომ 1863 წლის უნივერსიტეტის წესდება იქმნას ხელახლა შემოღებული, სხვა უსაფუძლო თხოვნის შესრულება, და აგრეთვე მოსკოვში დაჭერილ სტუდენტების გათავისუფლების შესახებ,

მაგრამ ეს კრებები სამოსწავლებლო მთავრობის შთაგონებით იშლებოდნენ, ასე რომ პოლიციის ზომების ხმარება საჭირო აღარ ყოფილა.

ორი ახალი წრე.

მეორე თქმულა, ბევრი დაწერილა, რომ თუ გვინდა ჩვენი საქმეების კარგათ მოწყობა, მკვიდრ ნიადაგზე დადგომა, ჩვენ საქართველო საქმეების გაძღოლა, თავის შევლა—საქროა მატერიალური ძალა ვიქონიოთ ხელთ; ზურგი მაგრათ გექანდეს. ეს აზრი, მგონი, ჩვენ საზოგადოებამ ცოტა არ იყოს შეიკნო და სხვის ხელში ცქერას ამჯობინა თავისი მატერიალური ძალის შექმნა. უსათუოთ ამ აზრებით გამსჭვალული ამ წელს ათიოდ ქართველ ქალმა მოიყარა თავი და დაადგა შემდეგ დასკვნას: გამოვიდოთ ცოტაოდენი ფული, შევადგინოთ თანხა, გავხსნათ საწერილმანო ღუქანი; კარგი და იაფი ხორავიც გვექნება, ჩვენი ფულიც ჩვენზევე დატრიალდება. თუ შევთანხმდებით, საჩუბელი კეთილ საქმეს მოვანმაროთო. ქალებმა მოინდომეს ამ აზრას განხორციელება, დაფაცურდნენ, დაიწყეს საწევრო ფულის მოგროვება. ბევრნი დიდი თანაგრძობით მიეგებენ ამ საქმეს, მაგრამ... ერთმა უბრალო რამემ ცოტა არ იყოს შეაფერხა ამათი მოქმედება...

თურმე ერთი წლის წინეთ კაცებს ჰქონიათ ესევე განზრახვა, ცოტა ოდენი ფული მოუკროვებიათ კიდევ და შეჩერებულან. რასაკვირველია, ამათ გაიგეს თუ არა ქალების განზრახვა, იფიქრეს: „მოდო დაფუბრუნდეთ ჩვენ საქმეს, შევეურთდეთ ქალებს ღ ერთათ უფრო კარგათ წავიყვანოთ საქმესო“. თქვეს და გაუგზავნეს ქალებს ღესპანები: მიგვიღეთ ჩვენიც თქვენ წრეშიო. ქალებმა ცოტა არ იყოს იუცხაეს, არ უნდოდათ პირველობა დაეთმოთ, მაგრამ მიინც სიტყვა პასუხში ერთი ათათ მეტი ზრდილობა გამოიჩინეს, ვიდრე კაცებმა. საქმე ჯერ არ იყო გადაწყვეტილი, რომ მოხდა ერთი უცნაური ამბავი.

წაზოდგა საზოგადოების წინ ერთი ჩვენი ნაცრობი ქველ-მომქმედი პირი და წარმოთქვა დახლოებებით შემდეგი: ვუძღენი ქალებს ქება-დიდებას და დარწმუნებული ვარ, რომ მათ ესაკიროვებათ შევლა; მე ჩემ მხრივ ვწირავ ას თუმანს და იმედია, ქალები აღადგენენ ჩვენ ძველ ხელსაქმეებს და მაგითი დიდ ღვაწლს დასდებენ სამშობლოს წინაშე.

ამის თქმა იყო და აირია მონასტერი. ასი თუმანის მიღების საღერღელი ამჟალა ყველას. ვაჭრობა

და ქველ-მოქმედება არ იცოდენ როგორ შეეერთებინათ. ორივე კარგი საქმე იყო და ვინც წვერათ ეწერებოდა, ეგონა იმ სკიპისთვის შექპანდა საწევრო ფული, ამ ორ საქმეში რომელსაც თანაუგრძობდა. ბოლოს გამოირკვა, როგორც ვაკერით შევიტყვეო, ქალთა წრის უმეტესობის სურვილი.

—გახსნან სახელოსნო (мастерская) სადაც ქართველი ქალები ისწავლიან ახალმოდის კაბების და შლაპების კერვას. მსურველთ შეეძლებათ შეუკვეთონ კაბა—შლაპები; იქვე გაჰყლიან ჩვენი ქვეყნის სხვადასხვა კუთხის ხელსაქმის ნაწარმოებთ... ეს სახელოსნო მიეგვანება ქალაქის პროფესიონალურ სკოლას, სადაც ქალებს იყვანენ მუქთათ და ქალაქის მის შესანახათ წელიწადში ხარჯავს 5,525 მანეთს, თუმცა თვით დირექტრისა მუქთათ შრამობს. *) ამ სკოლის მოსაწყობათ დახარჯული ფული, რასაკვირველია, კიდევ სხვაა.

ამბობენ ჩვენი ქალების წრეს ორას თუმანადის აქვსო შეკრებილი და ამ ფულით შეიძლება თუ არა ამისთანა ფრიად კარგი საქმის დაწყება, ეს მივიჩნდია თვით მკითხველებსთვის; ჩვენ კი ამ საქმეში ურწმუნო თამა ვართ, რადგან მაკალითი თვალ წინ გვიდგია: დედათა სკოლის დაარსების საქმეზე თათქმის ათი წელიწადი ღაპარაკობდენ, ქართველი საზოგადოება (აქ უნდა ვიგულისხმოთ სულ პატარა ნაწილი საზოგადოებისა) მოწადინეა ეს საქმე სისრულეში მოიყვანოს და უსახსრობით ვერას აწყობს... კიდევ გავიმეორებთ, თუ კა შეიძლებს ქალთა წრე, რომ დააარსოს პროფესიონალური სკოლა, ამას არა შეედრება რა, ყველაზე მეტათ გაეიხარებთ ღ არ გვექნება მიზნუ ვთქვათ:

ხიმერაა, სხვა არაფერი.
მეორე წრეს (კაცებისას), როგორც ამბობენ, უფრო სადათ წაუყვანია თეიანთ საქმე, მაღალ ფარდებში არ უფერენიათ და დალა თაეისიანებში მოუკროვებიათ ოთხას თუმანადის და აპირებენ სავაჭრო ღუქნის გახსნას. ხოლო ის გვაკვირვებს, რომ ამათ ეს ოთხასი თუმანი ისე ბევრათ მაჩნიათ, რომ ვერ მოუპოვიათ ამ ფულის საწარმოებლათ ერთი პირი ღ სურთ ყოველ ას თუმანზე თითო კაცი დაიჭიროვნ. მაგრამ უსათუოთ ყველაფერი კეთილათ დაგვირგინება ღ თუ ქალებიც ჩამოვლენ ზეციდან ღ ესენი ხელი-ხელს მისციემენ ერთმანეთს, მაშინ ხომ სულ კარგათ წავა ჩვენი საქმე. მაგრამ სად არი ერთობა?

ტ—ო.

*) საკვირველია რომ ქალაქის გამკეობის კანცელარიაში არ მოიპოკება თაეიანთი პროფესიონალური სკოლის ხანგარში.

სხვა-და-სხვა ამბავი.

ინიშნა კავკასიის მთავარ-მართველთა სახელმწიფო საბჭოს წევრი ლერნალი ინფანტერისა თავადი გრიგოლ სერგეის ძე გალიცინი. იგი უცნობი არ არის კავკასიისთვის, 1865 წლიდან 1872 წ. იყო უფროსათ „გროუზინსკის“ პოლკისა; ამ ზაფხულს მოგზაურობდა კავკასიაში.

* *

უმაღლესი ბრძანება. მთავარ-მართველი სამოქალაქო უწყებისა კავკასიაში, კავკასიის სამხედრო ოლქის ჯარების სარდალი და კავკასიის ყაზახის ჯარების ატამანი, ლენერალ-ადიუტანტი, კავალერიის ლენერალი შერჰეიტეი დაინიშნა სახელმწიფო საბჭოს წევრათ.

* *

შვენიერი ამინდი დგას საზოგადოთ მთელ ჩვენ მხარეში, მზიანი დღეები, მშრალი სასიარულო; სხვა რაღა გვეჭირება, მაგრამ ამ ამინოს საუბედუროთ მოსდევს სხვა-და-სხვა ავთამყოფობა: ხუნავი, სახადი. ერთი, რაგორც ამბობენ, შავი სახადითაც გარდაცვლილა.

* *

სამიწათ - მომქმედო სამინისტროს განზრახვა ჰქონდა ჩვენი საბაღოსნო სკოლის გადაკეთება საშუალო სამეურნეო სკოლათ და ამიტომ სკოლის ზედამხედველათ არაეის ამტკიცებდა. დროებით ამ თანამდებობას ასრულებდა სკოლის მზრუნველი ბ. ტიმოფევი. ახლა, რადგან სკოლა შეუცვლელათ რჩება, უნდა დაინიშნოს მმართველი. ბ. ტიმოფევის წარუდგენია ორი კანდიდატი: ჯაფარიძე და პარიანი.

* *

სანიტარულ-სამკურნალო რჩევის ერთ უკანასკნელ სხლომაზე განხილულ იქმნა ექიმი ქალის მ. ა. ისაკოვის მოზსენება იმის შესახებ, თუ როგორ უნდა მოეწყოს უფასოთ ქალების ექიმობა ქალაქში, როცა ისინი დედაკაცურ ავთამყოფობით ხდებიან ავთ და როცა ხანგრძლივი ექიმობაა საქირო. ქნი ისაკოვის აზრით, ამგვარი ექიმობა ორნაირათ შეიძლება: სახლში და გინეკოლოგიურ საავთამყოფოში. სახლში ექიმობა მით უფრო საქიროა, რომ საზოგადოებრივი პირობები: სიღარიბე, ბავშვები და სხვ.,

ნებას არ აძლევენ ღარიბ დედაკაცებს მიატოვონ თავის სახლი და საექიმოთ წაიღენ საღმე. მაგრამ ამგვარ დახმარების საქიროებას ჩვენ უფრო მაშინ გაეითვალისწინებო, თუ მოვიგონებთ, რომ საზოგადოთ ჩვენი საავთამყოფოები მუდამ საესეა, და კიდევ რამ გინდოდეთ და შეძლებაც გქონდეთ, იქ თავშესაფარს ვერ იმოვით საშიშარი ავთამყოფობის დროსაც. სტატისტიკური ცნობები გვეუბნება, რომ ამ უკანასკნელ დროს დედაკაცური სენით ავთამყოფობა მეტათ გავრცელებულია; მაგრამ საქმე ის არის, რომ ყველა ამგვარი ავთამყოფობის სტატისტიკურ ცნობებს ვერ ვტყობულობ. სხვა-და-სხვა მიზეზს გამო. ზემოთ მოხსენებული დახმარების აღმოჩენა შეიძლება, ქნი ისაკოვის პრაექტიოთ, ორა ექიმი ქალის მოწვევით (1,240 მანეთის სასყიდლით წელიწადში) და ორი ბებიის (500 მანეთს ჯაპავართ), რომლებიც ქალაქის საავთამყოფოშიაც უნდა ღებულობდენ მოსიარულე ავთამყოფთ და აგრეთვე უნდა დადიოდენ სახლში ავთამყოფებთან.

* *

თბილისის საბჭოს ხმოსანმა, ბ. ე. დ. ყორღანოვმა, წარუდგინა ქალაქის საბჭოს ძლიერ საყურადღებო მოხსენება, რომელშიაც აღნიშნულია ის ფაქტი, რომ ჩვენი ქალაქი ამ უკანასკნელ დროს სულ უფრო და უფრო იწვეა ჩრდილოეთ-დასავლეთასკენ და მიუხედავთ იმისა, რომ სოლოლაკელები ყოველ ღონისძიებას ხმარობენ თავისკენ გაღიჯანონ ქალაქის ცენტრი, ბუნება მაინც თავისას შერება. როგორც ვიცით, სოლოლაკის უბანი პირდაპირ მიბჯენილია სოლოლაკის მთაზე. მაშინ როცა თბილისის ჩრდილო-დასავლეთის მხარე, მტკვრის მარცხენა ნაპირა, სწულიად გაშლილი ალაგია, სადაც დასახლებას თვით ბუნება ყოველ მხრით უწყობს ხელს. ბ. ყორღანოვის მოხსენებაში ნათქვამია, რომ მცხოვრებლებმა უკვე კარგათ შეიგნეს ეს გარემოება, და ამ ბოლო დროს დიდუბეში და მის ახლო-მახლო ადგილებში შვენიერი შენობები ამართეს; ამის გამო თვით მიწის ფასმაც იქ შესამჩნევათ იმატა. ამ ათი წლის წინეთ ოთხკუთხი საყენი იქ ფასობდა 20 — 50 კაპ., ახლა კა იმაში სიხარულით აძლევენ 5 — 7 მანეთს. ბ. ყორღანოვი თავის მოხსენებაში წინადადებას აძლევს საბჭოს, რომ ახალი სახლების აშენება და ქუჩების გაყენა ისე იქმნას მოწყობილი, რომ შემდეგში საქიროთ არ გახდეს იმათი ხელ-ახლა გადაკეთება. ყოველივე ეს, რასაკვირველია, ღირსია ყურადღებისა, და ეჭვი არ არის, რომ ქალაქის თვითმმართველობა ამას ჯეროვან ყურადღებას მიაქცევს.

მაგრამ ჩვენ არ შეგვიძლია არ დაესძინოთ ამას შემდეგ.

საქმე ის არის, ქალაქის და მის მკვიდრთა კეთილდღეობისათვის მართო ის არა კმარა, რომ სახლები და ფართო ქუჩები გააკეთონ; ამას გარდა საქირთა კიდევ, თვით სახლები და უმეტესათ ქუჩები გაუმჯობესონ. დღეს კი, მაგ., ჩვენი ქალაქის ქუჩების მდკომარეობა ყოველად უწყვეტა, ასე რომ უმეტეს იმათგანვე ვგვლა არა თუ ფეხით მოსიარულეს, არამედ ცხენოსანსაც გაუჭირდება.

* *

ჩვენ დეკემბერს თბილისის საქალაქო რკინის გზის სასწავლებელში მოხდა წლიური აქტი, რომელზედაც დაესწრო მრავალი საპატრო პირი. სკოლის ანგარიშიდან ჩანს, რომ ამ წამათ სასწავლებელში ირიცხება სულ 373 მოსწავლე; უმეტესობას მათში რუსები შეადგენენ (72,90%), შემდეგ ქართველები (18,70%); სომხები, ურები და მთიულეები ძლიერ ცოტა არის. ინსპექტორის სიტყვით სასწავლებლის არსებობის დროს, 5 წლის განმავლობაში, სწავლა შეუსრულებია 41 კაცს.

* *

ქუთაისიდან ატყობინებენ „ნოვ. ობოზ“-ს, რომ ქალაქის თავი ბ. ლოლუა აპირებს თხოვოს მართებლობას, რომ ეპატიოს ქალაქ ქუთაის მასზე დარჩენილი აღრინდელი გადასახადი.

* *

ქალაქ ბაქოში აპირებენ სომხის სემინარიის გახსნას, რომლისთვისაც არა ნაკლებ 300,000 მ. დასჭირდება. ამ ცოტა ხანში, როგორც სომხის გაზეთები გვაუწყებენ, ეს ფული თითქმის სრულათ მოუგროვებიათ. ზოგიერთ ნაეთის მწარმოებლებს მიუციათ ათას ხუთასი და ათასი თუმენები.

* *

„ტარიფების კრებულში“ (№ 763) რკინის გზის დეპარტამენტის მიერ გამოცხადებულია, რომ ქ. თბილისში არსდება ამიერ-კავკასიის რკინის გზის საქალაქო სადგური, გახსნის დღე შემდეგ იქნება გამოცხადებულ. საქალაქო სადგურს, როგორც ნათქვამია განცხადებაში, შეეძლება: 1) პასაჟირის ბილეთების გაყიდვა; 2) ბარგის მიღება და მიცემა; 3) ბარგის ღ

სხვა გასაგზავნი საქონლის დაზღვევა; 4) გადატანა საქონლის და სხვა. ყველა ესენი, შესაძლებელია შესრულდეს არა მართო სადგურზე, არამედ ვინცა გზა ვენის, იმის ბინაზედაც. ჩვეულებრივ გადასახადს გარდა საქალაქო სადგური აიღებს: 1) პასაჟირის ბილეთების გაყიდვისათვის 20% იმთ ღირებულობისას, მაგრამ არა უმეტეს 15 კაპ. თითო ბილეთზე; 2) გასაგზავნი ან მისაღები ბარგის და საქონლისთვის არა უმეტეს 6 კაპ. ფუთზე და გასაგზავნათ არა ნაკლებ 50 კაპ. („НОВ. ობოზ.“).

* *

ჩვენ ამოვიკითხეთ „ცნობის ფურცელში“ შემდეგი ამბავი: აზნ. ელ. კობახიძეს შეუწირავს სუთის სასოფლო სკოლისთვის (!) გაზეთი „ცნობის ფურცელი“, რისთვისაც იქაური მასწავლებელი თეიმ. ქაქინაძე მადლობას უძღვნის.

* *

შემახის მახრაში 5 ქრისტიანობისთვის ყოვილია მიწის ძეგრა.

* *

ქალაქის შემოსავალი ყოფილა 11 თვის განმავლობაში (1 იანვრიდან 1 ქრისტიანობამდის) 1,021, 218 მ. და დაარჯჯულა ამავე დროს 962,032 მ.

* *

ოთხშაბათს, 11 დეკემბერს, ქ. ჩერქეზიშილის საბნენფისოთ და ათი წლის საარტისტო მოღვაწეობის საღესასწაულოთ ჩვენმა დრამატულმა საზოგადოებამ წარმოადგინა „დაქცეული ოჯახი“, თხ. გ. სუნდუქიანისა. მობნენფისემ შეენიერათ გამოსახა თავისა როლი, ძველი, აწ დაქცეული ოჯახის, ხავს. მოკიდებული ნაშთი წარმოადგინა თვალწინ. ქ. საფაროვის თამაშა აეტორის გულში ჩახედული თამაში იყო, კაცს ეგონებოდა ჩვენი საუცხოვო არტიტკა ჩუმათ მიეპარა აეტორს, როდესაც ის თავისი პიესის წერაში იყო გართული, და აეტორის უხილავათ, მის ზურგს უკან ამოფარებულმა, მის გულის ღმელში ჩახედა, ამ გულს ცელქი მიხვრა მოხვრა გადილო, ჩუმათ მოჰპარა ყველა ეგენი აეტორს და ჩვენ სცენაზე გადმოვიცქირალა. ბ. ე. აბაშიძეც დანჯათ დაჰკვირვებია აეტორის განზრახვას და თავისი ძნელი როლი ცოცხალ-ნამდვილოთ წარმოადგინა. ბ. გამყრელიძე კინტოზე უკინტოესი იყო, სი-

რადგან უსრაჯესი. ეს ნიჭიერი არტისტი წრფელი სიმპატიის ღირსია.

თეატრის ზალა ნახევრათ საესე იყო. წინა-წყე-ბანი ცარიელობდენ. არტისტებმა სცენაზე მიულო-ცეს თავის ამხანაჟ-თანამოღვაწეს ქ. ჩერქ. ზიშვილს ათი წლის იუბილეი; სახსოვარ-საჩუქარი მიართვეს და გულწრფელი სიტყვები უძღვნეს.

სად არის სამშობლო ვაზისა?

წურძენი ცნობილი იყო უძველეს დროშიაც; ვენახის გაშენებაზე, ყურძენზე და ყურძნის წვენიზე, როგორც ყველამ იცის ნოეს ისტო-რიიდან, მოხსენებულია მოსეს პირველ წიგნში. აგ-რეთვე ჰომეროსის დროის ბერძენებსაც გაცნობილი ჰქონდათ ღვინო, რადგან ამის შესახებ არა ერთხელ არის ნათქვამი ილიადაში და ოდისსეიაში.

ძნელი კი არის ახლა დანამდვილებით განმარ-ტოს კაცმა: სად არის ვაზის სამშობლო? სად და როდის გაიცინეს პირველათ ყურძენი და ყურძნის

ცნობილი მხატვარი ივ. აივაზოვსკი.

ღვინო? სად მოაშენეს ვაზი პირველათ და სად გა-ვრცელდა იგი შემდეგში?

ყველა ამ კითხვების ახსნას უცდილობს ექტ. ჰენი თავის შრომაში: კულტურული მცენარეები და შინაური ცხოველები (Kulturpflanzen und Haust- hiere... non Victor Hehn).

ამ შრომის პირველ ნაწილში მოთაქებულია სტატია სათაურით: Der Weinstock, რომლიდანაც ჩვენ მოვიყვანთ აქ ზოგიერთ, ჩვენი აზრით, უფრო საინტერესო ადგილებს.

ღვინო რომ სემიტების კულტურის სამულო-ბელოდან გადავიდა საბერძნეთში, — ეს ჩანს ღვინის სა-ხელწოდების ერთგვარობიდან: ბერძნ. Bivos (დეგამ- მით), ებრაელი yain, ეთიოპური Wain (Fr. Müller in Kuhns Zeitschr. 10,319); წინააღმდეგი შეხედუ- ლება რენანისა, ეთიოპ სემიტებს თვით ესესხოთ ეს სიტყვა არიელებისგან (საკუთრივ ბერძენებ-იტა- ლიელებისაგან და არა ირანელებისაგან, რომელთაც არა აქვთ იგი) სრულიად არ უნდა ჩათვალოს სა- რწმუნოთ. მიმართეს აგრეთვე სანსკრიტსა და მისი მეოხებით ცდილობდენ ღვინო მიეღოთ ჯერ კიდევ განუყოფელი ინდო ევროპიელი ტომის პირენდელ საერთო კუთვნილებათ. მაგრამ ეს აზრიც არ გა- მართლდა. ვაზ-ს ნამდვილი სამშობლო, — კასპიის ზღვის

სამხრეთ ქვეყნებში, რომლებიც განთქმულია მდიდარ მცენარებით, მდებარეობდა სემიტური ტომის პირენდელ საბინადრო ადგილის ახ- ლოს, როგორც ისტორიული წყა- როები ამის შესახებ ცნობებს იძლე- ვიან. იქ უჭებ ტყეებში მკლავის სისხო ვაზ გარს შემოხვევია ცამდის ამართულ ხეებს, გადახლართულა ხის წვერიდან-წვერზე და აჯამიანის ყურადღება მუთქცევია თავისი მძიმე მტენებით; იქ, ანუ კოლხიდაში — ფაზისზე, პროინციებში: კახეთში, სა- მეგრელოში, იმერეთში, სამხეთში, კავკასია, არარატსა და ტავრს შუა, თანახმით მორიკ ვაგნერისა (Reise nach Kolchis, Leipzig 1850) და ვოლენატ-ს (Reise nach Hocharmenien und Elisabethpol, Dresden 1858), ცნობებთა დღემ- დის ხმარებაშია სრულიად პირენ- დელი წესები, რომლებსაც ჩვენ

ვიცნობთ ბერძნულ-ლი და რომაელი წყაროების შემოხებით: ალბა (გამოყოფა) საენახე ბალისა, ჯვარელი ნათ სოგრჰე-სიგა. ნეზე ცის ოთხეუ მხარეზე გავლით (die Abtheilung der Weingärten durch Kreuzgänge nach den vier Himmelsrichtungen), გაფის-ვა ან გაკირვა ამფო-რებისა (ჭურებისა), მიწაში დამარხვა

ლაპლანდიის ცხოვრებიდან.

და სხე. იქ მოდის ქარვასაჟით (ნარინჯის ფერი), ტკბილ-ბალზამიურა, მეტის-ნეტათ კეთალ-სუნუნელოვანი (არომატული) ყურძენი და უუკეთალ-შობილესი კახური ვაზი (die edelste Kachetische Rebe...) იძლევა ისეთ ძლიერ (ინტენსიურ) მუქ-წითელი ფერის წვენს, რომ ქალები ხმარობენ წერილების დასაწერათ. ამ ქვეყნიდან ვაზი თან-დასდევ-და სემიტურ ტომთა, როცა ისინი ესახლებოდნენ ეფრატის დაბლობზე და სამხრეთ დასავლეთის სამოთხესა და უდაბნოებში. სადაც იმათ ეხედავთ შემდეგში დამყარებულათ და სადაც იმათ შექმნეს თავიანთი საკუთარი კულტურა ისე, როგორც თვით უკან მოსდევდა—ეგვიპტელებისას...“

თუ საიდან და როდის გაიცივნეს ინდო-გერმანელებმა ყურძენი და ყურძნის ღვინო,—ეს საკითხი ძნელ ასახანელათ მიიჩნია დოკტ. შრადერსა. მეგონიაო, ამბობს იგი, რომ ეს საკითხი ვერ ახსნა თვით ჰენმაკ, რომელიც ფიქრობს, რომ ეს უკანა ინდო-გერმანელებმა სემიტთა კულტურის სამფლობელოდან გადმოიღესო.

აქ შრადერს არ ჯერა ის მისაზრება ჰენისა, რომ ინდო-გერმანელები ყურძენს და ყურძნის ღვინოს სემიტთა მეოხებით გაცნობოდნენ.

არც იმაში ეთანამება იგი ჰენსა, რომ ბერძნ. სიტყვა *Binos*, *oinos* გაშვალბულა იყოს ებრაულ-

ლისაგან *jain*, არაბულ-ფილიპურისაგან *wain*. მაგრამ შრადერი იმას კი არ ჰყოფს უაზს, რომ ყურძნის (ვაზის) სამშობლო ის ქვეყნები არ იყოს, რომლებსაც უჩვენებს ჰენი. პირ-იქით, ადარებს რა ლათინ. *vinum*-ს, ბერძნ. *oinos*-ს სომხურ სიტყვა *gini*-ს, ავტორი ამბობს: „ხოლო სომხურ. *gini*-თ კი ჩვენ ვიწყობებით ყურძნის პირვანდელ სამშობლოში—პონტისა და კასპის ახლო-მახლო ქვეყნებში“.

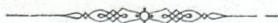
ქართულა სიტყ. ღვინო, — აგრეთვე აუხაზურ იც — მონათესავეობს ზემო მოყვანილ სემიტურ და ინდო-გერმანულ ღვინოს სახელებთან. ამიტომ მის ერთგვარობიდან ძნელია რისამე განსაზღვრულის გამოყვანა ღვინის თავდაპირველ სამშობლოზე...

ასეა თუ ისე, როგორც ზევით დავინახეთ, არის საკმაო საბუთი ზოგიერთი ადგილები ამიერ კავკასია ჩაითვალოს ვაზის ძველის-ძველ სამშობლოთ.

ახლა კი, იმავე სწავლულ ჰენის შენიშენისამებრ, ვაზის გავრცელება ექვემდებარება ისტორიის ზოგად მსვლელობას, ე. ი. პირვანდელ სამშობლოში, საიდანაც ვაზი შეეღა სხვა ქვეყნებში, ვაზი დაეცა; პირ-იქით ახალ ქვეყნებში კი, სადაც რის ვაი-ვაგლანით დაწყეს მისი მოშენება, იწარმოებოდა ვაი-ვითარების უმაღლეს ხარისხამდე და იძლევა უშეწინიერეს წვენს და უკეთეს ღვინოს. აქ კულტურამ

და ტუნეკა თაგისი გაიყვანა და ჩვენ არ ვიცით, რას იზამდა ერთიც და მეორეც, რომ ესენი შეეტანათ ვაზის პარკანდელს (ქველ) სამშობლავებში...

ბ. ს. — ა.

ბ — ს.

იდი ხნის ნაწინობთ შორიდან, გვინდა ახლასაც გაცნობა, რომ თვით გადაჯვრეთ ერთმანეთს ჩვენი ფიქრები და გრძობა; გვინდა, მაგრამ ვერ ვახსენებთ, ხელს გვიშლის გარემოება, — ჩანონი რიგვანობის ჩვენ სურვილს წინ ედობება; და ჩვენც, როდესაც შევისრულდა შეგუების, ფარულად, ქუჩადიკით მსოფლიო შეგუებად ერთმანეთს და უსმით, ჩუმად ვუღიმიით...

მაგრამ ვინ უწყის, რამდენის მთქმელია იგი დიმილი? ხშირად ბევრ სიტუაციაზე უფრო მკვირ-მკრეველად დუმილი!

დუბუ მეგრელი.

შენიშვნა ფოთის მომავალ უფასო სამკითხველო — ბიბლიოთეკაზე.

ოთხე და მის საქმეებზე ბევრი რამ არის დასაწერი, მაგრამ ამ ქაშათ ჩვენ მხოლოდ ერთ საგანზე მივაქცევთ მკითხველის ყურადღებას. ეს საგანი შეეხება ფოთში უფასო სამკითხველო ბიბლიოთეკის დაარსების საქმეს. თუ რა დიდი მნიშვნელობა აქვს სამკითხველო-ბიბლიოთეკას, აქ ამის განმარტება საჭირო არ არის; ეს ახლა ყველა ცოტათ თუ ბევრათ შეგნებულმა პირმა იცის. საჭიროა მხოლოდ ამ სასარგებლო საქმის საუკეთესოთ მართვა-

მოწყობის შესახებ მოლაპარაკება. შესაძლებელია, რომ ბევრი ფული დაიხარჯოს და საქმე კი სასურველათ მაინც ვერ მოეწყოს; შესაძლებელია ცოტა საშუალებითაც შესაფერათ, კარგათ საქმის დაყენება. ფოთის სამკითხველო-ბიბლიოთეკის მეთაურებმა აუცილებლათ ამ უკანასკნელი ზომით უნდა იხელმძღვანელონ. მაგრამ სანამ ამაზე ვილაპარაკებდეთ, უადვილო არ იქნება მოკლეთ გადავცეთ მკითხველს თვით საქმის დასაწყისი და მისი მსვლელობა.

შეიძლება წინათაც ბევრჯერ აღძრულა კითხვა ფოთში სამკითხველო-ბიბლიოთეკის დაარსების შესახებ, მარა ამისი კვალი და შედეგი არ ჩანს. ჩანს ის, რომ მდგომარე წლის წარსულ თებერვალში ფოთის ახალგაზდობამ აღძრა კითხვა ამ საგნის შესახებ, შეადგინა თხოვნა, მოაწერია ზედ ხელი საზოგადოებას და მართვა ქალაქის მოურავა ბ-ნ ნიკოლაძეს. ამ თხოვნაში დასაბუთებული იყო სამკითხველო ბიბლიოთეკის გახსნის აუცილებელი საჭიროება და აგრეთვე ის, რომ ამისთვის საჭირო ხარჯი იცისროს ქალაქის თვით-მართველობამ. წარსულ ზაფხულში ეს თხოვნა განიხილა ქალაქის საბჭომ ბ-ნ ნიკოლაძის თავმჯდომარეობით და დაადგინა მომავალი 1897 წლიდან სამკითხველოს ეძლიოს წლიურათ სამისი მანეთი ქალაქის საშუალებიდან. საბჭომვე აირჩია კერძო კომისია, რომელშიაც შედიან არა ხმოსნებიც, და მიანდო მას ამ საქმის მოწყობა.

მაშ, მომავალი წლიდან ფოთს გაცხსნება სამკითხველო-ბიბლიოთეკა? არ ვიცით. არ ვიცით მიტომ, რომ სამასი მანეთი ძლიერ ცოტაა ამისთანა საქმისათვის. ამ ფულით სახლიც უნდა იქირავონ, საჭირო კაციც უნდა მოიწვიონ, წიგნებიც უნდა შეიძინონ და ჟურნალ-გაზეთებიც უნდა გამოიწვიონ... ცოტაა ეს ფული და ამით საქმის მოწყობაც შეუძლებელია, მაგრამ ფოთის ქალაქის საბჭო ამისთვისაც მადლობის ღირსია. ბათუმი გაცილებით მდიდარია ფოთზე, მაგრამ იქაურ საბჭოს ჯერაც არ გაუხსნია სამკითხველო-ბიბლიოთეკა და ვერც გახსნის, ვგონებ. ენას კბილს დავაქვრ, თვარა ვიცი, ბათუმზე ლაპარაკი შორს წამიყვანს და წყრომას არ ამაზობებს.

უთუოთ საშუალების სიმცირემ მიიყვანა ზემოთ დასახელებული კომისია იმ დასკვნამდის, რომ მას უფიქრია, ვგონებ, კიდევ გადაუწყვეტია, სამკითხველო-ბიბლიოთეკის გახსნა ადგილობრივ საქალაქო სასწავლებელთან. აქ, რასაკვირველია, სახლიც უქირაო იქნება და სამკითხველო-ბიბლიოთეკის მართვა-გამოვობასაც, უთუოთ, ამავე სასწავლებლის უფროსი იცისრებს. ისიც სახეში მისაღებია, რომ ერთ და იმავე ღროს ვითომ კმაყოფილდება სასწავ-

ლებლის, რომელსაც ქალაქი ყოველ წლიურათ შემწობას აძლევს, მოთხოვნილება და სისრულეში მადის საზოგადოების თხოვნაც!! პირველ შეხედვით ეს აზრი მოსაწონია, მაგრამ, თუ დააკვირდებით, — სულ სხვა აღმოჩნდება. მოგვხსენებთ, ერთ და იმავე დროს ორი მეთუფის სამსახური და ორი კურდღლის დაჭერა ძნელი და შეუძლებელიცაა.

რა იქნება სასწავლებელთან გახსნილი სამკითხველო ბიბლიოთეკა? სასწავლებელთან გახსნილ სამკითხველო-ბიბლიოთეკებში საზოგადოთ, და დაბალ სასწავლებელთან განსაკუთრებით, ნება-დართული არ არის ყოველ გვარი წიგნ-ს და ჟურნალ-გაზეთების გამოწერა, შექმნა. აქ ნება-დართულია მხოლოდ ის წიგნები, რომლებიც ხელს უწყობენ მოწაფეებს განვითარებას და ამავე დროს არ აშორებენ იმათ თავის პირ-და-პირ საქმეს—გაკვეთილების სწავლას. ხალხისთვის კი სულ სხვანაირი წიგნებია საჭირო. ამასთან არ უნდა დაევიწყოთ ისიც, რომ სამკითხველო-ბიბლიოთეკა უნდა დაარსდეს ფოთში არა მარტო უფიცი და განუვითარებელი ხალხისათვის, არამედ ესრეთ წოდებული ინტელიგენციისათვისაც. მერე ამ უკანასკნელს დაკმაყოფილებს ის, რაც მოწაფეებისათვის და ხალხისთვის საკმარისია?

დამეთანხმებით, რომ სამკითხველო-ბიბლიოთეკა უნდა იყოს გამართული ისეთ ადგილს, სადაც ხალხი იკრიბება, სადაც ხშირი გამეღელ-გამომეღელია, ერთი სიტყვით, სადაც მეტი მოძრაობაა. ამასთანა ადგილზე გამართული სამკითხველო-ბიბლიოთეკა ყველას მუდამ თვალ წინ ექნება, ყველას ყურადღებას მიიქცევს და, რაღა თქმა უნდა, ბერს მკითხველებსაც შეიძენს. მერე აკმაყოფილებს სასწავლებელი ამ მოთხოვნილებას? ვერა. სასწავლებელი დგას მიმალულ-მიყრუებულ და განაპირა ადგილს. მხედველობაში მისაღებია ისიც, რომ სასწავლებელში, თუნდა შუა-გულ ქალაქში იყოს იგი, თავისუფლათ ვერ შევა არა თუ უცხო და ახალ ჩამოსული, არამედ თვით ქალაქის მკვიდრიც.

ექნება თუ არა ფოთის საზოგადოებას სამკითხველო-ბიბლიოთეკა? თუ სასწავლებელთან გაიხსნა არა, ხოლო თუ სხვა გვართ მოხერხდა კი. მოხერხდება კი სხვა გვართ საქმე? რატომ არა?! თუ კი ქალაქის საბჭომ გადადგა წლიურათ სამასი მანეთი, ნუ თუ საზოგადოებას არ შეუძლია თავის მხრითაც ცოტა რისამე მიმატება? თუ კი ფოთის საზოგადოება კლუბისათვის როიალის შესაძენათ საღამოებს მართავს და ფულს აგროვებს, — სამკითხველო-ბიბლიოთეკისათვის უ რა არ გამოიღებს თავს? ეს ხომ ეჭვს გარეშეა. ვინ უნდა იკისროს ამ საქმის მეთაურობა? რასაკვირველია, ქალ-ვაჟთ ახალგაზღვრებამ. ქალების

მეცადინეობით კიდევ უფრო ადვილათ გაკეთდება საქმე, თუ მოინდომებენ და შრომას მიიღებენ.

სიამოვნებით აღვნიშნავ იმ ფაქტსაც, რომ ფოთის მეტამზე ბ-ნი ლ. ტულუში, როგორც თვითონ მითხრა, ერთ მაზილ ოთახს უთმობს 'სამკითხველო-ბიბლიოთეკას თავის სტამბათან, რომელიც საუკეთესო ადგილს გადააქვს. იგივე ტულუში კისრულობს მართვა-გამგეობასაც. თუ მას საჭირო კაცის დასაქირავებლათ წლიურათ ათ თუმანს მისცემენ. თუ კი ერთი კაცი ამდენ სამსახურს უწყევს ამ საზოგადო საქმეს, რაღა თქმა უნდა, სხვებიც გულ-ხელ-დაკრფილი არ დარჩებიან.

დასასრულ კიდევ ვიკითხავ; ექნება თუ არა ფოთს სამკითხველო-ბიბლიოთეკა? რასაკვირველია, ექნება, მით უმეტეს, რაჟ არც ისე საძნელოა მისი გახსნა, როგორც პირველ შეხედვით ეკონებოდა მკითხველს. მაშ, ვუსურვოთ ამ საქმეს წარმატება!

თ. კიკვაძე.

ჩვენებური ფაუსტი.

გუჯუბრით მოვიდა
მწარე მქუჩნაგი ნადგელი,
ნადგელი, რომელიც არის
კაცობრიობის მტანჯველი...

ქვეყნა მხოლოდ ცისკა
კაცისა დამტყვევებული
და არა მისი საშობლო
მომღსენი გამსარებელი!

დაის ცისკა... ბუნებაც
ერთგულ-ერთსულათ დარაჯობს
და კაცთა ტანჯვა-ვაებით
ეგონსტურათ აწყობს...

ოჰ, რომ დაკისნა ამ ცისკა,
მოგშორდე ქვეყნის არესა,
გადეიგარგო სადაც შორს
და გაგნდე ისეთს მსარესა,

რომ შხამით გაესილ ქვეყანას
 თვალი-გულანას წვდებოდეს,
 გამგმირავი ხმა ხალხთ გენესის
 ეურს-ლარ ეუურებოდეს;

რომ სხვა სინათლე მიღოდეს,
 სულ სხვა ჭაერი მათრობდეს
 და იქაურსა სამეაროს
 სულ სხვა საგნები ამკობდეს...

რას, მედიწისოს თუნდ ერთ წუთს
 თავისუფლებით აატკობს,
 რომ გულს ან მწვერუტადს ეგელაფრის
 ასე უცრვი ღათობა...

მაგრამ გაი რომ ეგელა ეს
 არის უბრალო სურვილი!..
 რამ მოჭკლას, თუ ან სამარემ,
 კაცის უსაზღვრო წუურვილი...

ი. დავითაშვილი.

ვაჟა-ფშაველას პოეზია. *)

(კრიტიკული ნა.)

(დასასრული)

ცეცხლი ჰკრთებოდა ღველფხედ,
 ჩონგურს უკრავდა დროული;
 გაცი რამ უფდა გვერდზედა,
 დამედა გმირობისასა,
 მამა-პაპათა ცლისასა;
 როგორ არხვედენ ფშავ-ხვესურო,
 ს სხლს არ არჩენდენ ძმისასა,
 ყველგან მადლობას სწირავდენ
 მარჯვენას გაი ყვისასა.

ვაჟა.

მკითხველი გავიკრებებს მიეცა. ნუ თუ იმი-
 ტომ დადებით ვაჟა-ფშაველას პოეტურა გვირ-
 გენი, რომ ბოლოს სამეფო ტახტიდან მისი
 ჩამოქვეითება გინდოდათ, იმატომ შეუტყურეთ კრიტი-
 კული ნემსით პოეტური მანტია, რომ შემდეგ

თქვენივე კრიტიკული მაკრატლით დაგვტრათ და
 ნაკუწ-ნაკუწათ გექცათ!? ეს ასე განლავეთ „პირველ
 სანახაობით“, მეორეთ კი სურათს სახე უნდა შეე-
 ცვალოს. იმატომ არის ყურადღების ღირსი ჩვენი
 პოეტი, რომ მისი შემოქმედება ჩვენი ხალხის ბუნე-
 ბითსა და ხელ-უხლებელ ნიჭიერებას მოწმობს. ეს
 ნიჭი ცოცხალი ნიჭია, წარსულ ყამთა მდღარი
 რისხეა კრულვისაგან შეუწყურავი და იმატომ მომა-
 ვალშიაც კეთილ-საიმედო. ჩვენი ქვეყნის გულში
 ინახება მადანი ძვირფასი და პატიოსანი, ხოლო მას
 მიგნება და ამოღება უნდა. მაგრამ, როგორც ბუნე-
 ბითი მადანი, ისე ჩვენი ბუნებითი ნიჭიც ნათელმა,
 ევროპიულმა კერამ უნდა დადნოს და შეაქუმავოს,
 თორემ ისე დღევანდელ ცხოვრებაში იგი „ერთ ჩი-
 რათაც“ არ ეღირება. რაც უნდა თავ-მომწონობდეს
 ოქრო, ჩემი ქვეყნის, ჩემი დედა-მიწის გულის საუნჯე
 გახლავარო, მას არაფერი ფასა არა აქვს, სანამ იგი
 ქვეყნათ არ გამოცხადდება და ჭეშმარიტი განათლე-
 ბის ცეცხლით არ მოინათლება.

არც ერთ ვაჟა-ფშაველას პოემაში თქვენ არ შე-
 ხედებით სულდგმულ ადამ-ანს, ადამიანური ფერიტა
 და იერით შემოსილს. ყველა მისი პოემები მთიელ-
 თა სულის რამდენიმე მძლავრი თვისების სადიდე-
 ბელათ არიან შექმნილნი. ეს იმატომ არის, რომ
 ხალხური შემოქმედება ადამიანს, ამ წუთი სოფელში
 მის ღირსებასა და მნიშვნელობას ვერ იცნობს, და
 თავის დღეშაც ვერ გაიცნობს, თუ განათლებული
 ქვეყნების ჭეშმარიტ ცოდნასა და გამოცდილებას არ
 დაეწაფება.

ჩვენი ერი ვაჟას შემოქმედებას ჰგავს ყოველის-
 ფრიტა მასავით ბავშვა, მართლა ცოცხალი და გრძ-
 ნობიერი, მაგრამ ჯერ-ჯერობით უძლურ-უსუსური,
 ნამდვილ — კაცობრიული შემოქმედების უცო-
 დინარი. ამ ბავშვს მხოლოდ ევროპიული სკოლა ას-
 წავლის ცხოვრების ვითარებას, და ამ ცხოვრებაში,
 დაძველებულ ფშაველ გმირთ კი არა, ნამდვილ
 ძღვეა მოსილ განათლებულ მოღვაწეთ გამოიკვანს
 ვაჟას ისე არ ეხერხება გულის ნაზი საიდუმლო-
 ების გამოთქმა. როგორც ხავს-მოკიდებულ, ფარ-ხმა-
 ლით აღჭურვილ მთიელს განათლებულ საზოგადო-
 ებაში სალაზითა „ქვეყნა-ქმნანი“. ვაჟას წერილი
 ლექსები ერთობ სუსტობენ: ამ ლექსებში მიჯნური —

„ქალთან შინდანი მისიდა.

„ავით ამოწვდილი მასკილი.

და ექვი არ არის, რომ —

„ქალის გულს იგი სურათი

„შიგ გაეყარა ისრად.

მკითხველი ნათლათ ხედავს, რომ სატრუვილო

*) იხ. „კალი“, № 51

ლირიკაში ძველი ფშავური, ჩვენ დროში მყუდროთ კედელზე ჩამოსაკლებელი, ხმალ-მშვილდ-ისარი არ ვარგობს.

ვაქასაგან შექმნილ გულს—

„—ბეჭედი რამ უნდა, ტიპლსა,
სხარია გალადუბული.

და, რასაკვირველია, სხვა რა სათქმელი აქვს ამ გულს, თუ არა:

„დაწდი მაქვს მიმიკი, მძობილო,
„გულს დაბჭუნელი რქითაო.

აქ გულისა და მისი ჯავრის ბრძოლა მძლავრი ხარების ქილაობა-მეტაკებას მოაგონებს ადამიანს და განა აქვს რამე საერთო ადამიანის ნახსა და სათუთათ აღზრდილ გულს უჯიშო და გაუქნელ ნახირთან?

პოეზია ადამიანსა და მისი სულის განათლებს უნდა ემსახუროს, თუ სურს ნათელი კვალი დატოვოს ამ ცხოვრებაში. პოეზიამ უნდა აჩვენოს, უნდა თვალ-წინ გადაუშალოს ადამიანს მისი კაცური სულისა და გულის ფარული საუნჯე; პოეზიამ უნდა ასწავლოს ადამიანს, რა შეუძლია ადამიანის გულისა და სულის ძლიერებას; და მხოლოდ ამისთანა პოეზიას აქვს საუკუნო, უკვდავი მნიშვნელობა.

ხშირათ გაიგონებთ ხოლმე ჩვენ საზოგადოებაში შემდეგ მსჯელობას: „რა დროს პოეზიაა, რა გვეპოეზიება, ცხოვრების ქიდილია გაცხარებული, ლამის შიმშილით დაეიხონენეთო!“ ამ მსჯელობაში ზოგი რამ მართალია ჰგავს, ბევრი კი სიმართლეს არის მოკლებული. მართალია ის, რომ ცხოვრების ქიდილი, მეტადრე ჩვენი ქართული უვერული ცხოვრებისა, პოეტური ჰანგების შემქნელი კი არა, მათი მყლაპვე შთამთქმელია. ჩვენი დროსი ეთარებას რომ უკვირდებოთ, მართლაც გვაგონდება რუსთაველის სიტყვები: „არა შევნი სვესა ვარდიო“.. მაგრამ ამის მიზეზი თვით ჩვენა ვართ, ცხოვრების ქიდილში გაბმულები: ვიბრძვით და არ გვესმის კი რათა და რისთვის. ნუ თუ იმისათვის არის გაჩენილი ადამიანი, რომ ამ წუთი-სოფელში ერთი კარგათ გამოძღეს სხვისგან ნალაფეთითა და მერე საუკუნო განსენებას მისცეს თავი? ნუ თუ იმიტომ არის ადამიანი აღჭურვილი სულისა და სხეულის ძლიერებით, რომ ამ წუთი სოფლის ბრძოლა-ვარამში გაიმარჯვოს, გამარჯვებული კუჭის დროში მალლა დაიჭიროს და სამარის კარშიღი მიიჭრია ოს?!

ქვემარტ ცხოვრებას მხოლოდ ბოროტებასთან ბრძოლა ჩაუდგამს სულსა, და პოეზია ადამიანის გულში ზეგარდმო შთაბერილი გამამხნეველი ჰანგია, მომავლის დამფუძნებელი იმედი. ჩვენ, სხვებზე უფ-

რო ჩვენ გვეჭირება გამამხნეველი იმედი, დაცემულსა და უმეცრების წყელით გარემოცულს მუქა ხალხს; ჩვენი შინაური კირ-ვარამის დატრგუნვას დიდი განათლებული ძალა ეჭირება, დიდი იმედი უნდა გვიღვიოდეს გულში, რომ ჩვენი მრისხანე ბედის წერას არ შეუღრკეთ და არ აღვიგოთ პირისაგან ქვეყანისა.

„ვეშველეთ, თორემ დავიღუპებათო!..“ შეუთვალეს მტრებით გარემოცულმა ძველმა სპარტანელებმა თავის მოძმე ხალხს, ძველ-ათინელ ბერძნებს. ათინელებმა მათ საპასუხოდ ერთი პატარა კოკლი მკოსანი გაუგზავნეს, სახელით ტირტეი. ეს კოკლი პოეტი წარუძღვა სპარტანელ ლაშქარს, განამხნევა და უძღვევლი სული ჩაუდგა სპარტანელ მეთმართ თავისი შეენიერი ჰანგებით, მტრებს თავ ზარი დასცა, გაფანტა და განდევნა სპარტანელთ სამფლობელოდან.

ამავე ტირტეიმ მოსპო თავისი განთქმული ელეგიით სპარტანელთ შორის შინაური შუღლი, საერთო ყანების გაყოფის შესახებ ჩამოვარდნილი.

ეს ისტორიული ფაქტები ნათლათ მოწმობენ იმას, თუ რა ცხოველი ძლიერების წყაროა პოეზია. დღევანდელი ცხოვრება თან-და-თან უარ ჰყოფს ცეცხლისა და მახვილის მოძღვრებას, ტირტეის გამამხნეველებმა ჰანგებმა ახლა ჩვენი დროის დაგვართ უნდა იცვალონ ფერი. ჩვენი დრო უმთავრესათ ადამიანის ფიქრთა და გრძობათა განათლების მოციქულია იმ ჰანგის დროშაზე, რომელიმაც სპარტანელ მტრებს თავ-ზარი დასცა, მტრებისაგან მამულის განთავისუფლება ეწერა. ჩვენ დროში კი თან-და-თან ნათლათ იჩენს თავს განათლებული რწმენა: ხალხის დაუძინებელი მტერი მისი შინაგანი უმეცრება, გარყვნილება და ბოროტებაა; ის უღრღნის ხალხს ქიანავით გულს და ბოლოს, არსათ შეველა თუ არ იქნა, სიცოცხლეს მოუსპობს, თვალებს გამოუღამებსო.

იმით არის შესანიშნავი ადამიანის ბუნება, რომ მისი სულის ძლიერება კეთილ-ცვალებადია. „ალტრუიზმი დამდნარი ეგოიზმიაო“,—ღრმა-აზრიანი სიტყვებია. ბოროტი ძალა, რომელ-ც ადამიანში ცოცხლობს, თუ დაითრგუნა, თუ მორჯულდა, თავის ძლიერებას არ ჰკარავს. ის ძალა, რომელიც ადამიანის ბუნებაში, ბოროტებას ემსახურებოდა თავის და თავათ „ძალათ“ დარბა, სულაც არ გამქარაა, მხოლოდ ახლა იგი კეთილის მსახურია. ადამიანის გულში შენახული ყინული დადნა და ცხოვრების წყლათ ჩქცა.

ძველი დროის მოძღვრება, გარეშე მტრების ეჭკაცური სიძულილი, ჩვენ დროში თვით ჩვენ შორის დაბუდებულ ბოროტების სიძულილით უნდა

გადაიქცეს. ის ერთი ჩვენ დროში მტყიცე ნიადაგის მექანე, რომელიც სხვების სიძულილის არ ქადაგებს, და თავისი შინაგანი გაკეთილშობილების გზას ადვია. ძველი დრო ძველ ჰანგებსა მღერდა, ჩვენ კი სულ სხვა კილოზე უნდა ვაქვროთ ჩვენი ჩანგი. ტირტეის აღფროფანებულმა სიტყვამ მთელ ლაშკარს უძლეველი სული ჩაუდგა და მტერს თავ-ზარი დასცა. დღევანდელი ევროპული პოეზია კი ადამიანის სულის სხვა გვარი, უფრო წმინდა და მაღალი ძლიერების მაჩვენებელ-მადიდებელია. ტირტემ და ფშაუერმა პოეზიამ თავისი დრო მოჰკაზმა. იმათში გამოხატულმა სულის ძლიერებამ ჩვენ ცხოვრებაში ფერი უნდა იცვალოს, უნდა გადადუღდეს, განათლებულ, ინტელიგენტურ ძალათ უნდა შეიქნეს. მხოლოდ ამნაირათ ვახდებ, იგი ჩვენი დროის წრფელ და მართალ გულის-პასუხათ.

„ადამიანის გენიის კერაზე უნდა დაიწვას ამ სოფლის ბოროტება“, — ამბობს სიბრძნე აღმოსავლეთისა. ადამიანის მძაჲრმა სულის ვითარებამ უნდა გასწმინდოს, უნდა გადადნოს ეს წუთი-სოფელი, და ჩვენ ეს იმედი გვასულდგმულებს და გვასაზრდოვებს. კაცობრიობის მომავალის განმანათლებელ-განმახლებელნი ძალნი დღეს ცოცხლობენ მის სულსა და გულში, უამისოთ ამ წუთი სოფლის კირ-ვარამი ადამიანისათვის აუტანელი იქნებოდა.

ძველ დროს მტრების ზარ-დამცემი რისხვა მიანდა უმაღლეს ფათერაკათ და მან შექმნა პოეზია გმირული, რომელიც მისი გულის სარკვე იყო და განამტკიცებელიცა. ჩვენ დროს კი ამგვარი პოეზია სულს ვერ განუმტკიცებს, ნიადაგს ვერ მისცემს საცხოვრებლათ. ჩვენი დროის გმირობა განათლებული ფიქრისა და გრძნობის გმირობაა, სოფლის ბიწიერების დამწველ-გამაქრობელი. მართალია, ჯერ-ჯერობით ფიქრი უსწრობს გრძნობას და გარეშამო ყველაფერს თავის დაღს ასვამს, მაგრამ ეს ჯერ დროებითაა. ამ წუთი-სოფლის მაცხოვრებელი მხოლოდ ფიქრისა და გრძნობის ჰარმონიაა, მწყობრი თანხმობაა.

ძველი გმირობა ჩვენში ახლა მარტო ფორმათ, სამოსლათ თუ გამოდგება, იმ ფორმათ, რომელიც კაცობრიული შინაარსით უნდა აივსოს. შეხედეთ რკინის გზას, ჩვენი დროის მატარებელს, დამე თვალზე-ანთებულ-აბრიალებული რომ მოჰქუხს ღეთის-რისხვა გველ-გეშაპივითა. მას ხომ მხოლოდ ბუმბერაზული ფორმა-გარეგნობა აქვს შეთვისებული, მისი შინაარსი, მისი გული კი „მაღალი და მაღლათ მხედი“ ბრძენის გულივით ჩვილი და წყნარია. ჩვენი თანამედროვე ადამიანის ფიქრის თავყანის-მცემელინი, დიდნი და წვლილნი, იტყვიან, რასაკვირველია: „ეს მატარებელი უმთავრესათ ადამიანის ფიქრის მატარებელიაო.“

ქვეყნიერებას მხოლოდ მის გულზე ფიქრის გატარ-გამოტარება მოჰგვრის ცხოვრებასაო“. ეს მსჯელობა მხოლოდ თავის აზროვნების ძლიერებაზე დანდობილი ჩვენი დროის ცალ-მხრივი და დღე-მოკლე ნაყოფია. ფიქრი და გრძნობა თანასწორათ შექმნა ადამიანის ბუნებამ და ისინი თანასწორათ ძვირფასნი არიან მისთვის.

რა გვეთქმის ახლა დასასრულ ჩვენ პოეტზე, გარდა იმისა, რომ იგი ჩვენ ძველთა ძლიერების პოეტია, ძველ-ფშაველთ მამა პაპეული გმირობა და მძლავრა გულის თვისებანი გავეიცოცხლა თვალ-წინ, მაგრამ ძველი ჰანგები, რაც უნდა შევნიერებთ შემოსოთ ისინი, ჩვენ დროს ვერ შევისისხლ-ხორცებიან. ეჟა ფშაველამ თავისი გმირული ჩანგის ქვრით გულში ძველებურ-ჩვენებური ეპიკატური გრძნობა გავეიღიძა, ჩვენ ფიქრებს კი, ჩვენ აზროვნებას არაფერი შემატა, არაფერი საზრდო არ მისცა, და ამიტომ მისი ღირსება და მნაშენლობა ჩვენ ცხოვრებაში წარმავალია. ეს არ ითქმის მის ძმებზე, ბაჩანასა და თედოზე. თედოს „შავი ფიქრები“ ადამიანის გულის ღრმა საიდუმლოთა მხილებაა და იმათში ნათლათ გამოიხატება ჩვენი ცხოვრების ვითარებაზე მწუხარეთა და საყვარლათ დაფიქრებული პოეტის პიროვნება.

ბაჩანას ლექსებშიაც ცხოვრების იღუმალი სიმების ქვრა მოგვემის.

ეჟა-ფშაველას ჩვენი სულით ღარიბი ცხოვრების ვითარებამ გადამეტებული ქება-დიდება აღარსა. ყველას გვახსოვს რა სამწუხარო შედეგო მოჰყვა ამ მოკლენას. „მე აქა ვარ, ეჟა ფშაველა, დედა-მიწის მუშაკიო, და რა გიქირთ, რომ თქვენც ჩემ მაგალითს უხეოთო“, შეუთვალა ეჟამ ჩვენ ღარიბ სტუდენტობას. პოეტმა პოეზიის დანიშნულება და ღირსება დაივიწყა და თვისივე ხელით შემზადებულ კვარცხლობეზე ამართა თავისი პიროვნება. პოეტის სახე, მკონის გარეგნობა მხოლოდ ფორმაა, კონვერტია, რომლითაც ჩვენ ზეცით სანეტარო უსტარი მოგვდის. და განა საოცარი არაა, რომ ამ ჩვენ წუთისოფელში ფორმა შინაარსობას ჩემულობდეს, ხორც-შესხმული ადამიანი თავის სულის უხილავ საუნჯენივით ამაყობდეს! რაც უფრო მაღლა დვას შემოქმედების სამფლობელოში პოეტ-მხატვარი, მით უფრო შორს განსჭვრეტს ქვეყნიერებას და ამ წუთისოფელში თვის სიმკირესა და წარმავლობას ხედავს, „რაც უფრო ივსება ღეთისგან მოცემული ჰურის თავ-თავი, მით უფრო დაბლა იხრის თავს განგების წინაშე, წყნარი და ღეთის მორჩილი“, თქვა მთელ-კაცობრიობის პოეტმა ჰანს ქრისტიან ანდერსენმა.

უცხოეთიდან.

სოფელი და სასოფლო სკოლა გერმანიაში

II*)

ს კ ო ლ ა.

მასწავლებელი 30 წლის სამსახურს შემდეგ ღებულობს სრულ პენსიას. პენსიის ჯამი შედგება ხაზინის ფულისგან და თვით მასწავლებელთა გადასახადისგან. ესენი ვალდებული არიან საპენსიო კასაში შემოსავლის რამდენიმე ნაწილს შეიტანონ. მასწავლებელი რაც უფრო ხანში შედის და შემოსავალიც ემატება, მით უფრო მეტს იხდის. საპენსიო კასაში შესატანი გადასახადს რაოდენობა კანონით გადაწყვეტილია ამნაირათ:

მასწავლებელს როცა 30 წელი შეუსრულდება, ნამდვილ შტატის მასწავლებლათ ინიშნება. ამ დღიდან ის ვალდებულია საპენსიო კასაში ყოველ წლივ შეიტანოს:	30 წლისამ	—	—	50 მარკა
	35 „	—	—	90 „
	40 „	—	—	180 „
	45 „	—	—	270 „
	50 „	—	—	360 „

უკანასკნელ ხუთ წელს არას იხდის, როცა სა-მოცი წელი შეუსრულდება თავის სურვილით სამსახურიდან თავისუფლდება და პენსიას ღებულობს. თუ მასწავლებელი გადაიცვალა, პენსიას ცოლი ღებულობს და შვილებს ცალკე დახმარებას უჩვენენ. ავადმყოფობის დროს იღებს სრულ ჯამაგირს, წამალი და ექიმის სახელმწიფოა. თუ კი მისი სენი უკუ-რუნებელია, ან და ისე მოუძღვრებელია, რომ შრომა აღარ შეუძლია, სამსახურიდან ითხოვენ და პენსიას უნიშნენ. პენსიის რაოდენობა დამოკიდებულია იმისაკან, თუ რამდენი წელი უმსახურია და რანაირ ოჯახსურ გარემოებაშია. თუ უშუალო მასწავლებელი ანუ კანდიდატი ავად გახდა, სრულ ჯამაგირს ღებულობს მხოლოდ 90 დღის განმავლობაში, მთავრობის ნება-რთვით ეს ვადა 180 დღემდის შეიძლება გაგძეღდეს, ხოლო კიდევ მეტი გაგძეღებისათვის სამინისტროს ნება-რთვაა საჭირო. როგორც ამ ხარჯს, ისე წამლობისას სახელმწიფო ღებულობს თავის-თავზე. ეს უკანასკნელი შარშან დააკანონეს. მასწავლებელთა სამსახური სახელმწიფო

სამსახურათ არის შერაცხული. მასწავლებელთა სამსახურიდან დათხოვა ან „გამოგდება“ რაიმე პოლიტიკური აზროვნების და მოღვაწეობის მიზეზით არ შეიძლება.

თუ აქაური მასწავლებლები ასეთ ნივთიერ მდგომარეობაშია, ამის უპირველესი მიზეზი თვითონ მასწავლებლებია. ისინი დაუცხრომლათ იბრძვიან თავიანთ-თავის უზრუნველ-ყოფისათვის. მათი აკტიუა, თხოვნა-მოთხოვნებიანი, თავიანთი ეკონომიური პირობების გამორკვევა, თავიანთი საქიროების გამო-აშკარაება და მასზე ხმა-მალლა ლალადა, აი მათი მოქმედების დახასიათება. მარა ყველა ამას თითოეული თავ-თავისთვის ცალ-ცალკე კი არ აკეთებს, არამედ ერთათ, შეერთებული ძალ-ღონით, საზოგადოების შედგენით. კერძო პირის ლიჭინი, ჯამაგირი მომიმატეო, ერთნაირი მიწყალდება. ხოლო მთელი გუნდის, კორპორაციის ასეთივე მოთხოვნა იღებენ უეჭველი მოვალეობა. პირველ შემთხვევაში ადამიანის პირადობა დამცირებულია, მეორე შემთხვევაში დამცირებას ალაგი არ აქვს, ვინაიდან ერთმანეთს ხედება არა ორი პარადობა, არამედ ორი დაწესებულება. როცა ერთი მუშა ფაბრიკანტის კანტარაში შეიპარება და მუდარას მოყვება შენი ქირიმე ცოტა დღის ქირა მომიმატეო, მაშინ მასში თავ-მოყვარება ძალა-უნებურათ ჰქრება და სხვის თავ-მოყვარების სხერპლათ ხდება. მარა როცა მუშათა საზოგადოება, სინდიკატი, იმავე კანტარაში თავის წარმომადგენელს გზავნის: ყველა მუშებს ქირა მოგვიმატე, თორემ მუშაობას შევწყვეტთო, აი მაშინ მუშის თავ-მოყვარება, თავის-თავის ღირსება და პატივის-ცემა გამქრალი კი არა, გაძლიერებული და ამაღლებულია. მართალია, მასწავლებელთა საზოგადოება მთავრობას მუდამ ემუქრება ჯამაგირის გამო, მუდამ აკუქის კითხვას: თავს დასტრიალებს, მარა განა ეს მისი მოვალეობა არ არის? ის თხოულობს არა სამოწყალოს, არამედ იმას, რაც უნდა ეკუთვნოდეს და რასაც არ აკუთვნებენ.

გასულ წელს ვიურტემბერგის მასწავლებელთა საზოგადოებამ დეპუტატთა საკრებულოს ასეთი თხოვნა წარუდგინა:

1) მასწავლებელის კანდიდატი ნამდვილ მასწავლებლათ დაინიშნოს, როცა 25 წელი შეუსრულდება და არა 30 წელი.

2) მასწავლებელს დაენიშნოს 30 წლამდე 1100 მარკა წლიურათ, 30 წლის შესრულებას მერე 1200 მარკა და ყოველ სამ წელს 100 მარკა მიემატოს (Alterszulage), სანამ ჯამაგირი 2000 მარკამდე არ შესრულდება. (აქ მართო გადაჭრილ ჯამ

*) ის. „კვლედი“ № 51.

მაგირზე არის ლაპარაკი და არა ზედ მეტ შემოსავალზე).

3) ყველა მასწავლებლის ჯამაგირი გადახდილი იქმნას ხაზინიდან და არა საზოგადოების კასიდან.

4) ეკლესიაში საკრავის დაკერსათვის მასწავლებელს სასყიდელი მიეცეს და სხე.

მაგრამ მასწავლებლები მარტო სხეებს არ შეყურებენ: იმავე დროს მეტადინებენ თავიანთი მდგომარეობა ერთმანეთის დახმარებით, შეწყვეით და ხელის გამართვით გაიუქმდებიან. ამის საშუალებაა საურთი-ერთო დახმარების კასების დაარსება. პირველი ასეთი კასა დაარსდა ამ წლის წინეთ ქულში. შემდეგ ეს აზრი თან-და-თან გავრცელდა და დღეს ვიურტემბერკის „მასწავლებელთა საურთი-ერთო დახმარების საზოგადოებას“ ხუთი სხვა-და-სხვა დანიშნულების კასა აქვს. შარშანდღამდი თითოეულ მაზრის მასწავლებელთა საზოგადოებას თავისი კასა ჰქონდა (სულ 63 ასეთი საზოგადოება). ხოლო შარშან ერთმანეთს თანხმობით ყველა ეს განკალკვეებული კასები შეაერთეს და ერთი საზოგადო მიმართულება მისცეს. აი, რა დანიშნულების კასებია: 1) ქვრივ-ობოლთა კასა, 2) ავთმყოფთა კასა, 3) დამარხვის კასა, 4) დაწეს კასა, 5) დახმარების კასა. წევრათ მიიღება ყველა სახელმწიფო თუ კერძო მასწავლებელთა მასწავლებელი. საზოგადოების ნამდვილი წევრია მხოლოდ ის, რომელიც ქვრივ-ობოლთა და ავთმყოფთა კასის წევრია. ვინც თავის ნებით მასწავლებლობას ტოვებს, წევრათ შეუძლია დარჩეს, წინააღმდეგ შემთხვევაში პირველი და მესამე კასიდან მის მიერ შეტანილ ფულის მეოთხედს უსარგებლოთ უკანვე ღებულობს, ხოლო ვისაც ძალათ ატოვებინებენ მასწავლებლობას, უბრუნებენ შეტანილი ფულის ნახევარს. კასების შემოსავლის წყაროა: წევრათ ჩაწერის გადასახადი (1 მარკა), წლიური გადასახადი (ეს სხვა-და-სხვა კასა სხვა-და-სხვაა. აქ ჩვენ დაწვრილებით არ ავწერთ). სათადარიგო თანხის სარგებელი, კერძო შემოწირულება, საზოგადოების ლიტერატურული გამოცემათა მოგება და სხე. პირველი კასიდან დაობლებულ ოჯახს შეუძლია 100 მარკა წლიურათ მიიღოს. ობოლს 18 წლამდე შემწეობა ეძლევა. მეორედან დახმარებას ღებულობს ის, რომელიც სამი თვე უკვე წევრათ არის ჩაწერილი. ერთი ავთმყოფისთვის შეიძლება დაინარჯოს არა უმეტეს 240 მარკისა მესამე კასა თავის-თავზე ღებულობს წევრთა დამარხვის ხარჯს და მკობზე კასა ცეცხლით, მეხით ან აფეთქებით დაზარალებულ ოჯახს ეწევა. მეხუთე კასა არის, ასე ვთქვათ, დამატებითი კასა, მისი მიზანია შემწეობა მისცეს ზე-

მათ მოხსენებულთა კასებს ს ისეთ. წევრთ რომელიც იქონიან სპეციალურ დახმარებას ვერ ღებულობენ. ამას გარდა, აქედან შემწეობა ეძლევა არა წევრ-მასწავლებელს ავთმყოფობის დროს. კასების ხარჯთ აღრიცხვა გამოცხადდება საზოგადოების ორგანოში „სასოფლო სკოლა“.

ასეთია, მოკლეთ, სახალხო მასწავლებელთა გონებრივი და ქონებრივი მდგომარეობა 1). ის ორივე ასპარეზზე აქტიურ როლს თამაშობს, ის იბრძვის როგორც სახალხო განათლების, ისე თავისი ცხოვრების გაუმჯობესებისათვის. ორივე მხარე ერთათ მიდის, ორივეს ერთნაირი ყურადღება ექცევა. აქაურ სკოლათა დედა — ძარღვი მასწავლებელთა ასეთ დაუცხრომელ მოქმედებაშია დამარხული. სკოლის ბოძი მისი მასწავლებელია. სახალხო განათლების ასპარეზზე თუ რამე კეთდება, თუ ახალი კანონი და წესები გამოიცემა, სწავლების ახალი მეთოდი და ახალი სახელმძღვანელო ბატონდება, — ყველა ამის მიხედვით, დამწყები და გამაერცვლებელი თვით მასწავლებელია. იღვა, რომელიც მასწავლებლობას ამოძრავებს, პოულობს მალა, მთავრობის სფეროში, თავისი კანონიერ გამოხატულებას. ის ენება არა მარტო პედაგოგიურ კითხვებს, მუშაობს არა მარტო სწავლის გაუმჯობესებისათვის. არა, ეს მათთვის ცოტაა, მას ასე ვიწროთ არ აქვს თავისი სარბიელი შემოფარგლული. რაც მას აღეციებს და მოძრაობისაკენ აქანებს, ეს არის სახალხო განათლების მთელი სისტემის შეცვლა, მისი ძირიანათ გადასწავლერება, სკოლიდან ეკლესიის გამოდევნა, სასულიერო პირთა ბატონობის თავიდან მოშორება, და მით სწავლა-განათლების გავრცელება და ერთიანათ გაქალაქება.

გერმანიის სკოლა ისეთ ფარგალში იმყოფება, რომ თავის-თავის განვითარებას საზღვარს უდებს. ის შედგება ორი ერთი მეორის მოწინააღმდეგე და მეტოქე ელემენტისაგან. ის დგას ორ სხვა-და-სხვანაირ ნადავზე. აშენებულია ორ სხვა-და-სხვანაირ საძირკველზე. ის არის ერთ და იმავე დროს კლერიკალური და მკალაქობრივი დაწესებულება. მასი მიზანია მოსწავლე შეიარაღოს როგორც რელიგიური, ისე მკალაქობრივი ცხოვრებისათვის. ამით ის თავ-

1) ჩვენ აქ ანაჟერი გვითქვამს განსაკუთრებით მასწავლებელ ქალთა შესახებ. პირველათ იმიტომ, რომ მათი რიცხვი მკირკა, მეორეთ რაც საზოგადოათ მასწავლებლობაზე ვთქვით, ესება ორივე სქესის მასწავლებელთა განსსვავებას იმაშია, რომ ქალი ნაკლებ ჯამაგირს ღებულობს და მასწავლებლობის საყურეურზე უფრო დაბლა დგას, ვინმე მამაკაცი. განათლებას ღებულობენ სხვა-და-სხვა საქალეუო მასწავლებლებში.

ვის თავში აერთებს წარსულს და აწ-მყოფს. ერთი შეხედულებით ეს ანეც უნდა იყოს, ეს არაერთარ უკულმართობას არ უნდა შეიცავდეს. მაგრამ თუ ორავის ძირს გავუშინჯავთ, გავიკებთ რაში მდგომარეობს აწ-მყოფი, მოქალაქეობა ერთი მხრით და წარსული, კლერიკალიზაცია, მეორე მხრით; მაშინ ცხადი იქნება მათი ერთ და იმავე დაწესებულებაში შეერთებლობა და მთელი სისტემის უსწორ-მასწორობა.

სახლგარ-გარკთელი.

(დასასრული იქნება)

უცხოეთის ამბები.

ბორტამ ამ ქამათ დაითხოვა პოლიციის შემდეგი მოხელენი სამსახურიდან: გუსლინ-დაიმი-ბეგი, ქანდარმების პოლკაენიკი, ხუსნი-ბეგი, პოლიციის მმართველი და სოხლი-ფაშა, ქანდარმერიის კორპუსის უფროსი. ამას ყველა თანაგრძნობით მიეგება, რადგან ამ პირებს ძლიერ ცუდი სახელი ჰქონდათ დაეარდნო; მაგრამ მეორე მხრით ყველანი გაკვირვებულნი არიან, რადგან პირველი მათგანი დანიშნეს ქანდარმების უფროსათ ძველ სერბიაში და დაწარჩენი ორი ლუბერნატორებათ პრაეინციებში.

— სააღლინ-ფაშის უკან დაბრუნების გამო კუნძულ კრიტიდან გაზეთი „Daily News“-ი აი რას ამბობს: საგანგებო კომისარი სააღლინ-ფაშა, რომელიც გაგზავნილი იყო კუნ. კრიტზე სამოქალაქო გუბერნატორ-ბერაგი-ფაშას და ადგილობრივ ჯარების სარდალს შუა უთანხმოების ასაცილებლათ, თურმე სულ სხვა მიზანს მისდევდა. კუნძულზე მისვლისთანავე მას მოუწვევია ადგილობრივი ცნობილი მანმადიანები საიდუმლო კრებაზე და თითონვე მას წარუდგენია იმათთვის ხელის-მოსაწერათ თხოვნა, რომელიც სულთანს უნდა მიეცეს. ამ თხოვნაში გამოთქმულია, რომ ადგილობრივი მანმადიანება ეწინააღმდეგებიან რეფორმების შემოღებას კუნძულ კრიტზე.

— სოფიიდან იწერებიან, რომ იქ მიიღეს სარწმუნო ცნობები სულთანათ ნამყოფი მურადის გაქცევის შესახებ. ტუსადის გაქცევისათვის ხელი შეუწყვია მის ექიმს, იტალიელს. 11 დეკემბერს (ახალი სტილით), ღამით ისინი სხვანაირათ ჩაცმულები ორივე ჩამსდარან ერთ პატარა იტალიელ გემში. ამ ქამათ გაქცეულები იმყოფებან ერთ პატარა იტა-

ლიის ქალაქში. ოსმალეთის მთავრობა ყოველ დონის-ძიებას ხმარობს ეს ცნობა დაუფაროს. მურადის ჭკუიდან შემულა ოსმალეთის დღევანდელი სასახლის დასის გამოგონილი ამბავია. მურადი ითვლება კანდიდატათ ოსმალეთის ტახტზე ახალგაზდა დასას მხრით. ამ გაქცევის მეტათ შემადრწუნებელი შთაბეჭდილება მოუხდენია სულთან აბდულ-ჰამიდზე.

— 10 დეკემბერს გამოქვეყნებულა სულთანის ირადე, რომლითაც სომხებს ენიჭებათ საერთო ამნისტია (პატიება), რომლიდანაც გამოჩაცხულია მხოლოთ 84 სიკვდილათ დასასჯელნი. ეს პირები დამწყვედელი იქნებიან. იმათ რიცხვში არიან ორი ეპისკოპოსი, რომლებსაც გაგზავნიან დასამწყვედევათ იერუსალიმის მონასტერში.

— სტამბოლში ამ დღეებში კიდევ დაუტყვევებიათ 100 კაცი, რომლებსაც ახალგაზდობას მოძრაობაში მონაწილეობის მიღებას სწამებენ.

10 დეკემბერს ელჩებს ჰქონდათ საერთო ბჭობა. — საფრანგეთის გაზეთები ბ. ნელადოვის დაბრუნების გამო სტამბოლში დარწმუნებით ამბობენ, რომ ამ ქამათ სახელმწიფოებს 'მორის სკულა თანხმობა ჩამეარდა ოსმალეთის საქმეების შესახებ. ოფიციალური ორგანო „Le Temps“-ი დანამდვილებით ამბობს, რომ რუსეთის ელჩის დაბრუნება ოსმალეთის სატახტო ქალაქში „უკანასკნელ მოზილიზაციას (შერყევას) გამოაწვევს ვერაზის დიპლომატიაში“. გაზეთი დასძენს: „ვერობა, როგორც ჩვენ გვარწმუნებენ, სრულად შეთანხმებულა (concert absolu) იმ ზომების შესახებ, რომლებიც პორტას უნდა წარუდგინოს; თუ საჭიროება მოითხოვს, პორტას ძალას დაატანებენ იმათი განხორცელებისათვის“.

— საბერძნეთის მეფემ ამას წინეთ მინისტრ-პრეზიდენტს, ბ. დელიანის, წერილით თავის სურვილი განუცხადა, რომ მთავრობა დაუყოვნებლივ უნდა შეუდგეს ჯარების გაძლიერების პროექტის შემუშავებას და სამუდამო ბანაკის მოწყობასა. ამ წერილითა ძლიერ დიდი შთაბეჭდილება იქონია ყველგან. ამის შესახებ ათინის პალატას ამ ახლო ხანში დაეკითხებიან. ბერლინის გაზეთებს არ მოსწონთ საბერძნეთის მთავრობის ამგვარი განზრახვა.

— „St. James Gazette“-ი იწყება, რომ ინგლისის მთავრობამ გადაწყვიტა თავის ხველეთის ჯარის გაძლიერება. როგორც ვიცით, ჯარებს აძლიერებენ ამ ქამათ საფრანგეთშიაც და ისეთ პატარა სახელმწიფოშიაც, როგორც შვეიცია.

რედაქტორ-გამომცემელი ან. თ.-წერეთლის.

განცხადება

ქართული თეატრი.

მთხზაბათს, 14 დეკემბერს 1896 წ.

ქართული დრამატული საზოგადოების დასის მიერ საფაროვი-აბაშიძისა, ავალიშვილისა, ალექსიე-შესნიშვილისა და ყიფიანის მონაწილეობით წარმოდგენილი იქნება:

I

კამლეტი

ტრ. 5 აქტ. შექმნილია.

II

მონაწილეობას მიიღებენ: ქქ. ავალიშვილისა, საფაროვი-აბაშიძისა, და სხვ. ბ.ბ. ალექსიე-შესნიშვილი, ყიფიანი, სეიმონიძე, გედევანოვი, გამყრელიძე, შათირიშვილი, კანდელაკი, კარბელი, საფაროვი, ადამიძე, თამაზიშვილი და სხვა.

ადგილების ფასი ჩვეულებრივია

დასაწყისი 8 საათზე

რეჟისორი. ვ. ს. ალექსიე-შესნიშვილი.

ადმინისტრატორი ვ. შათირიშვილი

მიიღება ხელის-მოწერა 1897 წლისათვის ორკვირულ ხანობათა მართულს

„მწყემს“-ზე

და

რუსულ „ПАСТЫРЬ“-ზე

ფასი უტრნადლისა:

- 12 თვით „მწყემსი“ 3 მ. 6 თვით „მწყემსი“ 2 მან.
- „ორივე გამოცემა“ 5 „ — „ორივე გამოცემა“ 3 „
- „რუსული“ 3 მ. — „რუსული“ 2 მან.

მიიღება ხელის მოწერა 1897 წლისათვის

ასევე ქართულ ყოველ დღიურ გაზეთ

„ცნობის ფურცელზე“

მომავალ წელს გამოვა მრავალის სხვა-და-სხვა ცნობებით საქართველოს ყველა კუთხიდან.

გაზეთი „ცნობის ფურცელი“ გამოვა ყოველ დღე, რვა უქმეების შემდეგაც უფრო დიდის ზომისა.

წლიურ ხელის მომწერათ

გაზეთთან ერთად გაეგზავნებათ უსასყიდლოთ ამ წლის დეკემბრის თვიდან

საპარტიველოს კალენდარი 1897 წ.

კალენდარი დასურათებული იქმნება მრავალ გვარ ნახატებით და ქართველ მწერალთა და მოღვაწეთა სურათებით. კალენდარი შეიცავს 500-ზე მეტ გვერდს დიდის ზომისას

გაზეთის ფასი: ერთი წლით 6 მან., ნახევარ წლით 4 მან.

(სხვა ჯადით ხელის მოწერა არ მიიღება)

თითო ნომერი ღირს ყველგან 3 კაპიცი

მანქანადგობის ფასი: ჩვეულებრივი სტრუქტურის პირველ გვერდზე 10 კაპ., მეორეზე 5 კაპ.

შეღვათი ხელის მომწერთათვის

იმ ხელის მომწერთ, რომელთაც წლიურ ფასის სრულით შემოტანა გაუმსუფუბებათ, რედაქციას შეეძვანთ ასევე: ხელის მოწერის დროს 2 მან. წარმოადგინოს და მერე ყოველ თვე-და-თვე თითო მანეთი, ვიდრე წლიურ ფასს შესრულდება.

პირველ იანვარიდან გაზეთი მხოლოდ იმას მიუვა, ვინც დეკემბერშივე გამოაცხადებს თავის სურვალს გაზეთის გამოწერაზე.

ადრესი რედაქციისა: Тифлисъ, Фрейлинская ул. № 13

Редакция „ЦНОБИСТЬ ПУРЦЕЛИ“.

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА „НОВОЕ ОБОЗРЕНИЕ“

на 1897 годъ.

(четырнадцатый годъ изданія).

У С Л О В И Я П О Д П И С К И

съ доставкой и пересылкой:

На 12 мѣсяцевъ 10 р. — к.	На 2 мѣсяца. 2 р. 75 к.
„ 6 „ . . . 6 „ — „	„ 1 „ . 1 „ 50 „
„ 3 „ . . . 3 „ 50 „	

Заграницу на годъ 17 р., на полгода 9 р., на три мѣсяца 5 р.

Подписка принимается не иначе, какъ считая съ 1-го числа любого мѣсяца.

Для годовыхъ подписчиковъ какъ городскихъ, такъ и иногородныхъ, обращающихся непосредственно въ контору редакціи, ДОПУСКАЕТСЯ РАЗСРОЧКА на слѣдующихъ условіяхъ. при подпискѣ вносится — 3 р., къ 1-му марта — 2 р., къ 1-му мая — 3 р. и къ 1-му сентября — 2 р.

Лица, подписавшіяся теперь на будущій годъ, получаютъ газету бесплатно въ текущемъ году со дня подписки.

Подписка принимается: въ Тифлисъ — въ редакціи „Нов. Обоз.“, Барятинская ул. № 8; въ Баку — въ типографіи „Ароръ“; въ Батумѣ — въ книжномъ агентствѣ М. И. Николадзе; въ Кутаисѣ — въ книжныхъ магазинахъ Чиладзе и Бежанейшвили.

О Т Ъ Р Е Д А К Ц И И .

Открывая подписку на будущій годъ, редакціи „Нов. Обоз.“ считаетъ лишнимъ заявить, что всѣ сотрудники (за немногими исключ.), которые принимали участіе въ нашей газетѣ до сихъ поръ, примутъ участіе въ ней и въ будущемъ году. Кроме того, намъ обща и сотрудничество некоторые Петербургскіе литераторы: Д. Н. Маминъ, М. А. Протопоповъ (критикъ), В. Вересаевъ (сотрудникъ „Русскаго Богатства“) и др. Нашъ лондонскій корреспондентъ Л. — вѣдь, временно прекратившій участіе въ „Нов. Обоз.“, въ скоромъ времени возобновитъ печатаніе у насъ своихъ политическихъ писемъ. Печатаніе специальныхъ телеграммъ изъ Петербурга и отчасти изъ главнейшихъ центровъ Закавказья будетъ продолжаться круглый одъ.

Но улучшеніе литературнаго и политическаго отдѣловъ нашей газеты не отвлечетъ насъ отъ главнѣйшей нашей задачи — отъ обсужденія мѣстныхъ, кавказскихъ вопросовъ, состоящихъ на очереди, и отъ сообщенія возможно полныхъ свѣдѣній о событіяхъ мѣстной жизни. Мы заручились постоянными корреспондентами не только въ главныхъ городахъ Кавказскаго края, но и въ нѣкоторыхъ второстепенныхъ его пунктахъ. Многое зависитъ въ данномъ случаѣ, конечно, отъ содѣйствія мѣстныхъ дѣятелей, голосъ которыхъ мы будемъ продолжать выслушивать съ особеннымъ вниманіемъ. Пользуясь ихъ сочувствіемъ, мы съ своей стороны ни минуты не будемъ забывать, что газета должна совершенствоваться съ каждымъ днемъ; мы будемъ стремиться къ тому, чтобы читающая публика получала возможно болѣе матеріала, обработаннаго и правильно освѣщеннаго, при чемъ никогда не перестанемъ руководствоваться той основной точкой зрѣнія, которая лежна для всякаго, что внимательно слѣдитъ за нашей газетой.

ივერია

კამოვა 1897 წელსაც

იმავე პრინციპით, რომელიც წინათ.

კამოვა მხოლოდ 17 იანვრიდან, ეოკელ დღე, გარდა იმ დღეებისა, რომელიც წელ მოსდევს კვირუშუქებს.

ფასი გასეთისა:

11 თვ. და 13 დღ. 9 მ. 60 კ	6 თვით . . . . . 6 მ. — კ.
11 „ . . . . . 9 „ 50 „	5 „ . . . . . 5 „ 50 „
10 „ . . . . . 8 „ 75 „	4 „ . . . . . 4 „ 75 „
9 „ . . . . . 8 „ — „	3 „ . . . . . 3 „ 50 „
8 „ . . . . . 7 „ 25 „	2 „ . . . . . 2 „ 75 „
7 „ . . . . . 6 „ 50 „	1 „ . . . . . 1 „ 50 „

საზღვარ-გარეთ დაბარებული 1898 წლის 1 იანვრამდე ეღირება 17 მ.

თბილისს გარეთ მგზავრებთ უნდა დაიბარონ გასეთი შემდეგის ადრესით:

ТИФЛИСЪ. Редакція „ИВЕРІА“.

თფილისში ხელის მოწერა მიიღება „ივერია“ რედაქციასში, ნიკოლოზის ქუჩა № 21. „ქართულთა შორის წერა-კითხვის გამავრც. საზოგადოების“ კანცელაციასში, სასახლის ქუჩა, ქართულ თავად-სზნაურთა ქარვასში.

თუ თბილისში დაბარებული გაზეთი თბილისს გარეშე აღრესტე შეცვალა ვინმემ, უნდა წარმოადგინოს რედაქციასში 1 მ. ხოლო თუ ქალაქ გარეთიდან სხვა ადგილს გადავიდა სადმე, ქალაქს გარედე უნდა წარმოგზავნოს 40 კ.

თუ თვის განმავლობაში დაიბარა ვინმემ გაზეთი არა მთელის წლით, მას გაგზავნება გაზეთი პირველ იმ თვიდან, რომელსაც დაიბარებულა აღნიშნავს.

1896 წლის ხელის-მოწერთა საყურადღებოთ.

ვისაც გაზეთი დაბარებული ჰქონდა 1896 წელს მთელის წლით, თუ ჰსურთ 1898 წლის პირველ იანვრამდე მიიღონ გაზეთი, უნდა წარმოადგინონ ოთხი თვის ფასი — 3 მ. და 33 კაპ. (კაპეციების მაგიერ შეიძლება ფოსტის მარკები გამოიგზავნოს). ხოლო ვისაც არა ჰსურს იმას მიუვა გაზეთი შეიღის თვისა და ცამეტის დღის განმავლობაში 17 იანვრიდან.

ვისაც 1896 წელში დაბარებული ჰქონდა გაზეთი რამდენსამე თვით, იმათ შეუსრულდებათ დანაკლისი ნომრები 17 იანვრიდან.

სარედაქციო მუშაობა 15 დეკემბრიდან დაიწყება

1897

„მოაგებ“

თ ვ ი უ რ ი შ უ რ ნ ა ლ ი

(წელიწადი მეოთხე)

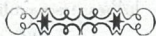
გამოვა იმავე პატარაშით

ფასი შურნალისა გაზაფხვით:

ერუსეთის დეკანოზის ქალაქებში:	სახლად გარ. ქალაქებში:
ერთი წლით . . . 10 მან.	ერთი წლით . . . 13 მან.
ექვსი თვით . . . 6 ,,	ექვსი თვით . . . 7 ,,
სამი თვით . . . 4 ,,	სამი თვით . . . 5 ,,

ვისაც წლიური ფასის ერთით შემოტანა ეძნე-
ლებათ, შეუძლიათ შემოიტანონ: 1 იანვრამდე — 4
მან., 1 აპრილამდე — 3 მ. და 1 სექტემბრამდე —
3 მან.

რადგან იანვრის №-ში გამოვა 1 პირველ იანვარს,
რედაქცია უმოწყობისათვის თხოვს უუნაღის გამოქვეყნებას
მსურველთა დაკვეთებშივე დაიკეთონ, რათა რედაქციამ
შეასწავროს დროზე ნომრების გაზიარებას.

კერძოდ საავატომოფონო ამბულატორიითურთ
მკიბ. ს. მ. თოფურიასი. მ. მუთაისური.

საავატომოფონო დგას ორმოცი საწოლი ხი-
რურგიულ, გინეკოლოგიურ, შინაგან სენით და
თვალეზით ავთომოფონათვის. გადამდებო სე-
ნით ავთომოფონი არ მიიღებია. მოსაარულე ავთ-
ომოფონი მიიღებია უოველ დღე 11 საათიდან შუა-
დღის 3 საათამდე.

შინაგან და ნერვებით ავთომოფონს მიიღებს:
ექ. ს. გ. თოფურია.

ხირურგიული, შარდით და ათამაგით ექ. ფ. გ.
გერტა.

დედაკაცურ ავთომოფონთ და საბებოას ქალი —
ექიმი. მ. ფ. გუგანა.

თვალეზით ავთომოფონს — ექიმი ი. გ. ვაშაყვი.
ამბულატორიასთან არის ქიმიური და ბაქტერიო-
ლოგიური კაბინეტი. იქვე შეიძლება წამლობა ელექ-
ტრონული ძალით და მასაჟით.

საავატომოფონს დირექტორი ს. გ. თოფურია.

(10—8)

„აღმოსავლეთის მაღაზია“

პატივი მაქვს ვაუწყო საზოგადოებას, რომ მე
გაეღე „აღმოსავლეთის მაღაზია“ რომელიც განსაკუ-
თრებით ივსტრებს კავკასიის, იანონის და საზოგადოთ
აღმოსავლეთის სსუტსოვით დამზადებულ ნაწარმებით.
თბილისში ლორის-მელიქოვის ქუჩა სემინარიის პირ-
დაპირ № 4.

ა. ნ. მერკვილაძე.

ექიმი გ. ი. ბაღრიძე

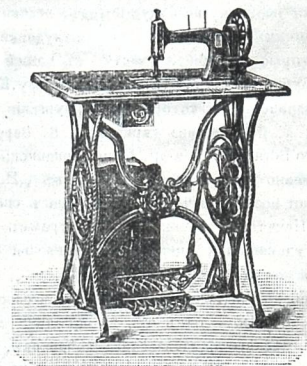
მიიღებს ავთომოფონებს შუადღის 12 საათიდან
3 საათამდე. კირპირის ქუჩა სიმონოვის შესახვევში
სახლი არაქლოვისა.

კანსერი და გლუსოვსკი

თბილისი, სასახლის ქუჩა, სარაჯევს სახლი
(ეზოში).

სხვათა გარეშე ქაჩნის საწოლში

საპერავი მაშინა

ნამდვილის

ზინგერ-ნათმანისა

და სხვა გამოჩენილი სისტემის მაშინები: ოჯახებისა-
თვის და ხელოსნებისათვის. ფასები ქაჩნისა.

(25—4)